

Advies beleidsnota's 2024-2029

Datum van publicatie: 20/02/2025

NOOZO, Vlaamse Adviesraad Handicap
info@noozo.be | 02 274 00 31 | www.noozo.be

Handicap en Arbeid, Vlaams beleidsplatform Inclusief Werk
info@handicapenarbeid.be | +32 (0)2 274 00 37
handicapenarbeid.be

Vooruitgangstraat 323 bus 7, 1030 Brussel
Ondernemingsnr. 0778291475 | RPR Brussel

Advies

Beleidsnota's 2024-2029 – advies op eigen initiatief

Contactpersoon:

Veronique Deblon | veronique@noozo.be

Inhoud

1. Samenvatting	5
2. Context	10
2.1 Wat is NOOZO?	11
2.2 Wat is Handicap en Arbeid?	11
3. Het VN-Verdrag Handicap als leidraad	12
3.1 Beleidsparticipatie	13
4. Gelijke kansen en toegankelijkheid	14
4.1 Horizontaal beleidsplan	14
4.2 Toegankelijkheid van gebouwen	14
4.3 Gendergerelateerd geweld	17
4.4 Digitale inclusie of e-inclusie	18
5. Mobiliteit	19
5.1 Aangepast vervoer	21
6. Werk en sociale economie	23
6.1 Alle talent aan boord helpen en houden, vraagt om inspanningen	24
6.2 Talentstrategie en besparingen voor de arbeidsmarktactivering	24
6.3 Versterkte activering van werkzoekenden, langdurig ziek of niet-beroepsactieven	26
6.4 Inzetten op duurzame loopbanen en een werkbare combinatie arbeid-privé	28
6.5 Werkbaar werk en inclusief ondernemen ingang doen vinden in ondernemingen	29
6.6 Een structurele rol voor lokale besturen	30
6.7 Een efficiënte en slagkrachtige overheid	31
6.8 Sociale economie: kansen en mogelijkheden voor iedereen?	32

7. Welzijn	34
7.1 Persoonsvolgende financiering	34
7.2 Inschaling en indicatiestelling	34
7.3 Centraal aanspreekpunt en ondersteuning	36
7.4 Wonen in de samenleving	37
7.5 Perspectief 2040	37
8. Onderwijs	37
8.1 Weinig stappen naar inclusief onderwijs	39
8.2 Versterking van het buitengewoon onderwijs	42
8.3 Inschrijvingsrecht blijven waarborgen	44
8.4 Kwaliteitsvol onderwijs monitoren	48
8.5 Welbevinden op school	50
8.6 Verantwoordelijkheid bij ouders	52
8.7 Ondersteuning van schoolteams	54
8.8 Sterk onderwijspersoneel	55
8.9 Rol van het Nederlands	57
8.10 Digitalisering	60
8.11 Verdere aandachtspunten	61
9. Media	63
10. Wonen	64
11. Vrije tijd	66
11.1 Cultuur	66
11.2 Jeugd	69
Beleidsparticipatie van jeugd	69
Jeugdwerk	71
11.3 Sport	72
11.4 Toerisme	74

1. Samenvatting

In dit advies geven NOOZO en hun deelwerking Handicap en Arbeid hun aanbevelingen op de beleidsnota's van 2024-2029. Na de regeringsverklaring stelt de Vlaamse regering beleidsnota's op. Hierin omschrijven ze de strategische plannen voor de komende legislatuur. We vinden het belangrijk dat ieder beleidsdomein bijdraagt aan een inclusieve samenleving waarin personen met een handicap of chronische ziekte¹ al hun rechten genieten zoals deze zijn omschreven in het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (Hierna: VN-Verdrag Handicap).

We raden aan om het volledige advies te lezen. Er zijn veel domeinoverschrijdende onderwerpen die in verschillende de beleidsnota's terugkomen. Die nuance is belangrijk om onze aanbevelingen over de verschillende beleidsnota's heen correct te interpreteren.

Voordat we onze lezing per beleidsnota uitgebreid toelichten, vatten we de belangrijkste aanbevelingen uit ons advies samen:

De realisatie van het VN-Verdrag Handicap

- ✓ Toets beleidskeuzes altijd af aan het VN-Verdrag Handicap. Zo vermijden we op korte termijn beleid dat afbreuk doet aan de inclusie van personen met een handicap.
- ✓ Stel voor de lange termijn plannen op. Het gaat zowel om een transversaal plan als een plan per beleidsdomein om het VN-Verdrag Handicap uit te voeren en te realiseren. Dat vraagt een goede coördinatie vanuit Gelijke Kansen en afstemming over de verschillende beleidsdomeinen heen.
- ✓ Betrek personen met een handicap bij de opmaak, uitvoering en monitoring van beleid dat betrekking heeft op personen met een handicap.

Gelijke kansen en toegankelijkheid

Toegankelijkheid

- ✓ Verbreed het toepassingsgebied van de stedenbouwkundige verordening.
- ✓ Vereenvoudig de regels over toegankelijkheid. Zorg voor afwegingskaders.
- ✓ Voorzie ook middelen om de nieuwe wetgeving goed uit te voeren.
- ✓ Controleer of de toegankelijkheidsnormen daadwerkelijk worden toegepast. Zet in op handhaving.

Gendergerelateerd geweld

- ✓ Heb aandacht voor gendergerelateerd geweld bij personen met een handicap en bescherm daarbij vrouwen en kinderen in het bijzonder.
- ✓ Werk aan de toegankelijkheid van hulp. Gezien het veelvuldig voorkomen en de ernst van de feiten horen zij een topprioriteit te zijn.

Digitale inclusie

- ✓ Geef het goede voorbeeld door alle eigen overheidswebsites (volledig) toegankelijk te maken volgens niveau AA van de WCAG.
- ✓ Verruim het toepassingsgebied van de Europese Digitale Toegankelijkheidsrichtlijn.
- ✓ Attendeer bedrijven op hun verantwoordelijkheid en bied de nodige ondersteuning aan om hun websites en applicaties toegankelijk te maken.

Mobiliteit

- ✓ Voorzie garanties in de vooruitgang van toegankelijke haltes.
- ✓ Motiveer en train chauffeurs om assistentie te bieden aan mensen die dit nodig hebben.
- ✓ Coördineer het toegankelijkheidsbeleid van de vervoersregio's op Vlaams niveau.

- ✓ Creëer meer parkeerplaatsen voor personen met een handicap.
- ✓ Vergeet personen met een handicap en aangepaste voertuigen niet in de transitie naar de modal shift.

Flexplusvervoer

- ✓ Waak over de kwaliteit van het Flexplusvervoer.
- ✓ Zorg dat iedereen die nu recht heeft op aangepast vervoer, na de mobiliteitsindicatiestelling nog steeds beroep kan doen op de dienst.
- ✓ Monitor en verminder de prijs van aangepast vervoer.

Werk en sociale economie

- ✓ Optimaliseer en versterk het aanbod van individueel maatwerk en tewerkstellingsondersteunende maatregelen.
- ✓ Garandeer dat werken in elke situatie loont door combinaties van uitkeringen en beroepsinkomsten mogelijk te maken.

Ondersteuning naar de arbeidsmarkt

- ✓ Zet in op kwalitatieve loopbaanbegeleiding voor personen met een handicap.
- ✓ Besteed aandacht aan een ruim en integraal toegankelijk opleidingsaanbod.
- ✓ Zorg ervoor dat VDAB en partners hun rol als neutrale en onafhankelijke gids behouden. Vereng de focus niet tot controle en sanctionering.
- ✓ De sourcingstrategie van de VDAB moet rekening houden met kwaliteitscriteria om het behoud van regie en eigen keuze over de loopbaan te beschermen.

Inclusieve werkvloeren realiseren

- ✓ Ga verder dan sensibilisering om werkvloeren in de gewone economie inclusief te maken. Ook een slagkrachtige aanpak

en sanctienering van discriminatie op de arbeidsmarkt is nodig.

- ✓ Stimuleer de naleving van het recht op redelijke aanpassingen.
- ✓ Ondersteun Vlaamse ondernemingen bij de ontwikkeling van hun collectieve re-integratiebeleid.
- ✓ Stimuleer en ondersteun organisaties om gebruik te maken van positieve acties

Sociale economie

- ✓ Maak van Vlaanderen een inclusieve arbeidsmarkt: zet meer in op doorstroom naar de gewone arbeidsmarkt.
- ✓ Zet verder in op het versterken van individueel maatwerk, zowel voor werknemers als zelfstandigen.
- ✓ Garandeer de monitoring van de arbeidsmarktpositie van personen met een handicap in de sociale economie, de publieke- én de privésector.

Welzijn

- ✓ Blijf streven om de wachtlijsten van prioriteiten groep 2 en 3 te verminderen door budgetverschuivingen.
- ✓ Verscherpte bestedingsregels van het PVB beperken de eigen regie van personen met een handicap. Pak buitensporige bestedingen individueel aan, en verhoog de controle op de besteding van voorzieningen.
- ✓ Behoud het huidig zorgzwaarte-instrument. Zolang er geen signalen zijn dat dit de ondersteuningsnoden onvoldoende in kaart brengt, moet dit niet worden vervangen.
- ✓ Gebruik de huidige BelRAI-instrumenten niet voor de inschaling van personen met een handicap.
- ✓ Maak werk van één aanspreekpunt en een vereenvoudigde administratie en dienstverlening. Maar zorg dat hierdoor niemand uit de boot valt.

- ✓ Vermijd dat huurmateriaal veroudert, denk na over oplossingen die dit tegengaan.
- ✓ Bewaak de eigen regie en vrijheid van personen met een handicap wanneer er stappen tot deïstitutionalisering worden gezet.

Onderwijs

- ✓ Werk een langetermijnplan uit om inclusief onderwijs te implementeren en benut hiervoor ten volle de aanbevelingen van de onafhankelijke Commissie Inclusief Onderwijs.
- ✓ Zorg voor een drijfveer voor scholen om de overstap te maken naar inclusief onderwijs.
- ✓ Neem acties om het draagvlak voor inclusie in het onderwijs te verhogen bij het onderwijspersoneel en bij de bredere samenleving.
- ✓ Organiseer de Staten-Generaal over inclusief onderwijs zo snel mogelijk, zodat de evolutie naar inclusief onderwijs niet langer op zich laat wachten.
- ✓ Voorzie vervoersondersteuning op maat aan leerlingen met een handicap die inclusief onderwijs volgen.
- ✓ Garandeer het absolute recht op leerlingenvervoer voor leerlingen uit het buitengewoon onderwijs, zolang niet alle scholen voor iedereen zijn.
- ✓ Geef scholen voor iedereen voorrang bij investeringen in schoolinfrastructuur.
- ✓ Garandeer het recht op redelijke aanpassingen voor alle leerlingen.
- ✓ Breng een einde aan inschrijvingen onder ontbindende voorwaarden, zodat ouders hun kind onvoorwaardelijk kunnen inschrijven in een school naar voorkeur.
- ✓ Kies principieel de kant in het belang van de leerling, zodat leerkrachten en ouders samen moeten werken om ditzelfde doel te bereiken.

- ✓ Zet voldoende middelen tegenover de extra taken voor CLB's als de brug vormen tussen Onderwijs en Welzijn en een grotere aanwezigheid op scholen.
- ✓ Zorg ervoor dat ouders zich niet gedwongen voelen het voortouw te moeten nemen bij inclusietrajecten. Zorg dat het bouwen aan een ideale leeromgeving bij inclusietrajecten een gedeelde verantwoordelijkheid van school, ouders en andere betrokkenen blijft.
- ✓ Versterk de lerarenopleidingen rond inclusie en (handicap)diversiteit. Zorg dat er aandacht komt voor brede basiszorg en universeel ontwerp in het onderwijs. Neem daarnaast ook de aanbevelingen uit het advies van de Commissie Inclusief Onderwijs rond de lerarenopleidingen over.
- ✓ Vertrek vanuit universeel ontwerp voor de nieuwe minimumdoelen Nederlands en zorg er zo voor dat er voldoende aandacht gaat naar handicapdiversiteit en specifieke onderwijsnoden.
- ✓ Onderzoek het effect van de taalafdelingen Nederlands-Vlaamse Gebarentaal. Stippel hierover een langetermijnvisie uit in samenwerking met ervaringsdeskundigen.
- ✓ Waarborg de huidige werking van de Vlaamse Onderwijsraad en voorkom de instrumentalisering ervan.

2. Context

In november 2024 publiceerde de Vlaamse regering per beleidsdomein een beleidsnota waarin ze haar plannen voor de volgende vijf jaar toelicht. Deze gaan dieper in op het Vlaams regeerakkoord dat onmiddellijk na de regeringsvorming verscheen.

De maatregelen die ze in de beleidsnota's voorstellen zullen ongetwijfeld een grote impact hebben op personen met een handicap. Hoewel zij een aanzienlijk aandeel van de bevolking zijn,

worden zij toch vaak vergeten wanneer er over nieuw beleid wordt nagedacht.

Met dit advies willen we **de stem van personen met een handicap** laten horen en constructief wegen op de beleidsplannen. We wijzen op gemiste kansen en waarschuwen voor nadelige gevolgen en het ontstaan van nieuwe drempels bij de huidige plannen voor mensen met een handicap. We hopen dat de Vlaamse regering dit advies ter harte neemt en onze aanbevelingen meeneemt bij het opstellen van het horizontaal gelijkekansenbeleidsplan, de beleidsplannen per beleidsdomein. En bij de uitvoering van het beleid, zowel over de domeinen heen als per beleidsdomein.

2.1 Wat is NOOZO?

NOOZO is de Vlaamse adviesraad voor en door personen met een handicap. Wij geven advies aan de Vlaamse regering over alle onderwerpen die belangrijk zijn voor mensen met een handicap. We maken mogelijk dat personen met een handicap zelf actief hun stem laten horen over het beleid vanuit hun ervaringsdeskundig.

We bereiden de adviezen voor in werkgroepen en adviesraden over verschillende thema's. Hier komen vertegenwoordigers van ledenorganisaties samen om beleidsplannen en adviesvragen te bespreken. Ook dit advies is op deze manier tot stand gekomen.

De **Vlaamse regering is verplicht om NOOZO om advies te vragen** wanneer zij beleid overwegen dat een impact heeft op personen met een handicap. We reiken dan ook de hand om constructief samen te werken en het beleid te verbeteren.ⁱⁱ

2.2 Wat is Handicap en Arbeid?

Handicap en Arbeid is het Vlaams beleidsplatform voor inclusief werk. We vertegenwoordigen de stem van personen met een handicap of chronische ziekte vanuit een mensenrechtensvisie.

Handicap en Arbeid doet vertegenwoordigers- en advieswerk. We zetten ons in voor de inclusieve en duurzame deelname van

personen met een handicap of chronische ziekte aan de arbeidsmarkt.

Handicap en Arbeid is al meer dan 20 jaar gesprekspartner in het Vlaams beleid over werkgelegenheid en sociale economie.

Beleidswerk doen we in de eerste plaats samen met een breed netwerk van leden, partners en personen met een handicap of chronische ziekte. Via dialoog en constructief overleg werken we samen aan een inclusief beleid.

3. Het VN-Verdrag Handicap als leidraad

NOOZO en Handicap en Arbeid vertrekken steeds vanuit het VN-Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap (hierna: VN-Verdrag Handicap). Dit werd in 2009 door België goedgekeurd. Daarmee hebben België en Vlaanderen zich ertoe verbonden om de bepalingen uit dit verdrag te realiseren.

Helaas wordt er in de beleidsnota's amper verwezen naar het VN-Verdrag Handicap. Daarnaast liggen de beleidskeuzes die worden gemaakt vaak niet in lijn met het Verdrag en is er geen planmatige aanpak om het Verdrag te realiseren. Daarom doen we de volgende aanbevelingen:

Aanbevelingen

- ✓ Toets beleidskeuzes altijd af aan het VN-Verdrag Handicap. Zo vermijden we op korte termijn beleid dat afbreuk doet aan de inclusie van personen met een handicap.
- ✓ Stel zowel een transversaal als een plan per beleidsdomein op om op lange termijn het VN-Verdrag Handicap uit te voeren en te realiseren. Het moet een strategisch plan zijn met aanduiding van een tijdspad en budgetten. Dat vraagt een goede coördinatie vanuit Gelijke Kansen en afstemming over de verschillende beleidsdomeinen heen.

3.1 Beleidsparticipatie

We zijn tevreden dat de minister van Gelijke Kansen en de ministers van Werk en Sociale Economie zich engageren om beleidsparticipatie van personen met een handicap via NOOZO en Handicap en Arbeid te versterken.

Zoals beschreven in de beleidsnota Gelijke Kansen wordt NOOZO niet consequent om advies gevraagd bij Vlaamse reglementering met potentiële impact op de positie van personen met een handicap. We staan achter het plan van de minister van Gelijke Kansen om te onderzoeken hoe de adviesrol en betrokkenheid van NOOZO kan vergroot worden waar mogelijk en relevant. We vragen om erop toe te zien dat alle regelgeving vanaf de ontwikkeling tot de uitrol ervan met impact op personen met een handicap voorgelegd wordt voor advies aan NOOZO.

We willen de Vlaamse ministers aansporen om beroep te doen op de ervaringsdeskundigheid van personen met een handicap. Artikel 4.3 van het VN-Verdrag Handicapⁱⁱⁱ verplicht verdragsstaten bij besluitvorming en bij de opmaak, uitvoering en monitoring van beleid dat betrekking heeft op personen met een handicap nauw overleg te houden met personen met een handicap en hun representatieve organisaties. Dit is het 'niets over ons zonder ons'-principe. De Vlaamse overheid en de andere beleidsniveaus moeten dus steeds **personen met een handicap zelf of via hun representatieve organisaties betrekken rond maatregelen die (on)rechtstreeks gevolgen kunnen hebben op hun rechten en levenskwaliteit.**

In september 2024 benadrukte het VN-Comité voor de rechten van personen met een handicap hierover hun bezorgdheid. Personen met een handicap worden in België niet genoeg geraadpleegd via hun vertegenwoordigende organisaties.^{iv} Daarom beveelt het VN-Comité aan om wettelijk verankerde mechanismen in te voeren om nauw overleg en actieve betrokkenheid van personen met een handicap te waarborgen.

Aanbevelingen

- ✓ Betrek personen met een handicap bij de opmaak, uitvoering en monitoring van beleid dat betrekking heeft op personen met een handicap.

4. Gelijke kansen en toegankelijkheid

4.1 Horizontaal beleidsplan

Gelijke kansen realiseren is de verantwoordelijkheid van alle beleidsdomeinen. We zijn tevreden dat de noden van personen met een handicap erkend worden. Toch blijven concrete acties om aan toegankelijkheid, inclusie en gelijke behandeling en non-discriminatie te werken vaak nog uit. We merken dit onder andere bij de naleving van het recht op redelijke aanpassingen.

Aanbevelingen

- ✓ Betrek personen met een handicap (en andere kansengroepen) bij de planning en uitvoering van horizontaal beleid bij:
 - ✓ De analyse voorafgaand aan de selectie van de beleidsprioriteiten,
 - ✓ Selectie van prioritaire doelstellingen,
 - ✓ Vastleggen van het actieplan,
 - ✓ Opvolgen van de resultaten van het gelijkekansenbeleid.

4.2 Toegankelijkheid van gebouwen

De Vlaamse regering schrijft: "Vlaanderen is een toegankelijke samenleving en biedt voor iedereen ruimte om te wonen, te werken en te leven." Op dit moment is dit nog niet het geval. Personen met een handicap botsen nog iedere dag op drempels die hen verhinderen deel te nemen aan het maatschappelijk leven. Toegankelijkheid is nochtans een mensenrecht.

NOOZO is tevreden dat de toegankelijkheidsverordening^{vi} geoptimaliseerd zal worden. **Nieuwe regelgeving rond toegankelijkheid in Vlaanderen is hoognodig.**

Sinds 2010 moeten publieke gebouwen voldoen aan een aantal toegankelijkheidscriteria. Die liggen vast in de gewestelijke stedenbouwkundige verordening toegankelijkheid. Enkel plannen voor publieke gebouwen die voldoen aan deze criteria zouden een vergunning mogen krijgen. Maar in de praktijk blijkt het anders te verlopen. Inter evalueerde in 2019 al de toepassing van de stedenbouwkundige verordening. Uit hun steekproef bleek dat slechts 9 van de 147 ontwerpen voldeden aan de toegankelijkheidsnormen op het moment van de aanvraag voor een omgevingsvergunning. Toch kregen deze ontwerpen groen licht om gebouwd te worden. Na de bouw bleek zelfs geen enkel gebouw nog conform de regels te zijn, omdat er ook tijdens het bouwproces onvoldoende rekening werd gehouden met de criteria uit de stedenbouwkundige verordening. De huidige verordening slaagt er dus niet in om toegankelijkheid waar te maken. Basistoegankelijkheid is nog altijd niet de norm.

Vandaag worstelt die verordening met een aantal strategische pijnpunten. Zo blijft het toepassingsgebied beperkt tot de gemeenschappelijke delen van meergezinswoningen. Bovendien gelden bepaalde normen pas wanneer de meergezinswoning uit meer dan 6 woonunits bestaat. In de praktijk merken we dat tal van bouwprojecten bewust onder die grens blijven, en zo de toegankelijkheidsregelgeving vermijden.

Daarom vragen we om:

- De regels over toegankelijkheid te vereenvoudigen en veralgemenen. Afwegingskaders met richtlijnen zijn hierin een eerste stap.
- Het algemeen toepassingsgebied van de stedenbouwkundige verordening uit te breiden:
 - Zo moeten bijvoorbeeld ook personeelsruimtes vallen binnen het toepassingsgebied. Op dit moment kunnen werknemers

met een handicap niet rekenen op een toegankelijke personeelsruimte.

- Ook nieuwe meergezinswoningen horen aan toegankelijkheidsnormen te voldoen.
- Voorzie ook middelen om de nieuwe wetgeving goed uit te voeren.
- Zorg voor handhaving. Controleer of de gebouwen die een vergunning kregen wel degelijk voldoen aan de stedenbouwkundige verordening. Gebouwen die ontoegankelijk blijken, horen die fouten recht te zetten of een afschrikwekkende sanctie te krijgen.

Bovendien riep het **VN-Comité** in september 2024 op om de toegankelijkheidsverplichtingen uit te breiden naar **bestaande gebouwen**. Op dit moment gelden de toegankelijkheidsnormen alleen voor nieuwe gebouwen of ingrijpende renovaties. Het VN-Comité roept ook op om de **inspecties** op te voeren en ervoor te zorgen dat toegankelijkheidsnormen daadwerkelijk worden toegepast.

Er is geen plan met becijferde, duidelijke en verplichte doelstellingen op korte, middellange en lange termijn. Ook ontbreekt de monitoring van de toegankelijkheid van publieke gebouwen op dit moment. Daarnaast zijn de huidige regels vooral gefocust op personen met een fysieke handicap. Er zijn nauwelijks maatregelen die toegankelijkheid verbeteren voor personen met een visuele, auditieve, verstandelijke of psychosociale handicap.

Aanbevelingen

- ✓ Verbreed het toepassingsgebied van de stedenbouwkundige verordening.
- ✓ Vereenvoudig de regels over toegankelijkheid. Zorg voor afwegingskaders.
- ✓ Voorzie ook middelen om de nieuwe wetgeving goed uit te voeren.

- ✓ Controleer of de toegankelijkheidsnormen daadwerkelijk worden toegepast. Zet in op handhaving.

4.3 Gendergerelateerd geweld

NOOZO is tevreden dat de Vlaamse overheid aandacht heeft voor gendergerelateerd geweld. We willen hierbij wijzen op de **verhoogde kwetsbaarheid van personen met een handicap**. Recent [onderzoek van de UGent](#) toont aan dat personen met een handicap meer risico lopen op fysiek seksueel geweld dan personen zonder een handicap. NOOZO wil dat de Vlaamse regering aandacht heeft voor het risico dat personen met een handicap lopen om slachtoffer te worden van seksueel geweld. Hou in de strijd tegen seksueel geweld rekening met de kwetsbaarheden die personen met een handicap op verschillende identiteitsassen (zoals een LGBTQ+ achtergrond) ervaren.

Vrouwen met een handicap en meer specifiek **vrouwen met een verstandelijke handicap** zijn oververtegenwoordigd in de groep van slachtoffers. Een [onderzoek van Tina Goethals](#) uit 2018 vond dat **93 procent** van de 59 deelnemende vrouwen ooit een vorm van seksueel geweld ervaarde. Uit [het onderzoek van de UGent](#) blijkt dan weer dat 48 procent van alle vrouwen met een handicap in Vlaanderen al eerder slachtoffer was van fysiek seksueel geweld.

Bovendien onthulden [onderzoekers van de New York Times](#) in 2023 dat **gedwongen sterilisatie** in de praktijk nog vaak gebeurt bij personen met een handicap. Ook in België, waar dit verboden is, worden vooral vrouwen met een verstandelijke beperking nog vaak zonder toestemming gesteriliseerd. Belgische verloskundigen verklaren dat ze vaak deze ingreep uitvoeren op vraag van familie of zorggevers.

Personen met een handicap ervaren **drempels in hun zoektocht naar gepaste zorg** om met de gevolgen van grensoverschrijdend gedrag om te gaan. Ze lopen daardoor extra risico om op lange termijn opnieuw slachtoffer te worden.^{vii}

Aanbevelingen

- ✓ Besteed aandacht aan de specifieke kwetsbaarheden en noden van personen met een handicap en daarbij vrouwen en kinderen in het bijzonder.
- ✓ Werk aan de toegankelijkheid van hulpverlening. Gezien het veelvuldig voorkomen en de ernst van de feiten hoort toegankelijkheid een topprioriteit te zijn.

4.4 Digitale inclusie of e-inclusie

Het is voor personen met een handicap niet vanzelfsprekend om digitaal deel te nemen. Zij stoten op heel wat drempels waardoor ze uitgesloten blijven van de digitale samenleving. NOOZO vraagt een **duurzaam digitaal inclusiebeleid** dat gericht is op de autonomie van personen met een handicap. We vragen om de **knelpunten** weg te werken die hen weerhouden om digitaal deel te nemen en om de **kansen** van digitalisering te benutten.

We willen benadrukken dat een goed digitaal inclusiebeleid steeds een niet digitale pijler behoudt. Digitale opties kunnen nooit fysieke dienstverlening volledig vervangen. Benadruk daarom het recht op een laagdrempelige en toegankelijke dienstverlening via fysiek contact. Neem dat recht op in het digitale inclusiebeleid.

Digitale toegankelijkheid is een voorwaarde voor digitale inclusie. Sinds 2018 moeten bepaalde websites en apps volgens de Europese digitale toegankelijkheidsrichtlijn verplicht voldoen aan een aantal toegankelijkheidscriteria. Dit gaat bijvoorbeeld over overheidswebsites. Personen met een handicap botsen nog dagelijks op **ontoegankelijke websites en applicaties**. Uit een jaarverslag van 2021 blijkt dat ruim twee jaar na de deadline van de Europese digitale toegankelijkheidsrichtlijn 45.6 procent van de gecontroleerde websites en applicaties nog steeds ontoegankelijk was. Er is dus een **grondige inhaalbeweging nodig**

[De Europese richtlijn over de toegankelijkheidsvoorschriften voor producten en diensten](#) stelt daarnaast dat vanaf 28 juni 2025 verschillende producten en diensten universeel toegankelijk

gemaakt moeten worden. Hoewel er al hard gewerkt wordt achter de schermen, zijn wij bezorgd dat veel producten, diensten en websites in 2025 nog ontoegankelijk zullen zijn. NOOZO vraagt de Vlaamse regering om tijdig alle sectoren aan te sporen.

Aanbevelingen

- ✓ Geef het goede voorbeeld door alle eigen overheidswebsites (volledig) toegankelijk te maken volgens niveau AA van de WCAG.
- ✓ Neem webtoegankelijkheid op als vereiste in aanbestedingen. Check bij oplevering of de belofte is nagekomen.
- ✓ Verruim het toepassingsgebied van de Europese Digitale Toegankelijkheidsrichtlijn. Meer Vlaamse websites horen hierbinnen te vallen.
- ✓ Zorg ervoor dat alle websites en applicaties die moeten voldoen aan de Europese toegankelijkheidsrichtlijn op de hoogte zijn van hun verantwoordelijkheid. Bied hen ook de nodige ondersteuning aan.
- ✓ Attendeer bedrijven die binnen het toepassingsgebied van de EAA vallen op hun verantwoordelijkheid.

5. Mobiliteit

Mobiliteit blijft een belangrijk thema voor personen met een handicap. Het gehele mobiliteitsbeleid zal verbeterd worden door de raadpleging van verschillende stakeholders. Helaas staan **ervaringsdeskundigen, gebruikersorganisaties of organisaties van personen met een handicap** niet vermeld in de beleidsnota. We benadrukken dat ook zij betrokken moeten worden als volwaardige stakeholders. Ervaringsdeskundigen kunnen bijvoorbeeld adviseren over de implementatie van slimme technologieën, zoals slimme verkeerslichten die de verkeersveiligheid verhogen.

NOOZO is teleurgesteld dat er naast de uitrol van Flexplusvervoer weinig aandacht is voor inclusie van personen met een handicap in de beleidsnota mobiliteit. We lichten daarom enkele speerpunten toe die we belangrijk vinden in de volgende legislatuur. We hopen dat er ruimte wordt gecreëerd om hierop in te zetten.

De toegankelijkheid van ons openbaar vervoer blijft ondermaats. We zijn tevreden dat het masterplan toegankelijkheid in 2025 zal geëvalueerd en bijgestuurd worden. We lezen graag dat er een versnelling hoger geschakeld zal worden in de aanleg van **toegankelijke haltes**. Dit is hoognodig. We vragen garanties over de toegankelijkheid van openbaar vervoer. Betrek hier zeker (verenigingen van) personen met een handicap bij. Zij weten welke haltes prioritair zijn en tegen welke drempels ze aanlopen.

Daarnaast is het positief dat De Lijn enkel **toegankelijke voertuigen** zal aankopen. Betrek personen met een handicap wanneer er beslissingen worden gemaakt over de vereisten waar deze voertuigen aan moeten voldoen. Daarnaast is het minstens even belangrijk dat chauffeurs worden gemotiveerd en opgeleid om **assistentie** te bieden wanneer nodig. Het gebeurt nog té vaak dat chauffeurs reizigers met een handicap voorbij rijden, weigeren te helpen om de automatisch uitschuifbare plaat op te rijden, of op een andere manier niet de assistentie bieden die van hen wordt verwacht. Dit is onaanvaardbaar, en hier moeten oplossingen voor worden gezocht.

De beleidsnota verschuift veel verantwoordelijkheden naar de **vervoersregio's**. Op dit moment zijn personen met een handicap te weinig betrokken bij de vervoersregioraden. Zorg ervoor dat dit verbetert. We benadrukken ook dat het Vlaamse niveau wel een coördinerende rol moet opnemen om te garanderen dat de regio's voldoen aan de nodige toegankelijkheidsvereisten en dat de noden van personen met een handicap niet worden vergeten in hun beleid.

We lezen in de beleidsnota niets over de creatie van **meer parkeerplaatsen voor personen met een handicap**. Toch is

hier een groot tekort en worden deze plaatsen te vaak belemmerd. Zo gebeurt het bijvoorbeeld vaak dat er afvalcontainers worden geplaatst op deze voorbehouden plekken. We hopen dat er in de volgende legislatuur ook ruimte wordt gemaakt om hieraan te werken.

We waarschuwen ten slotte dat personen met een mobiliteitsbeperking niet mogen worden vergeten in de **modal shift**^{viii}. Maak daarom ook werk van bindende normen voor parkeerplaatsen voor buitenmaatse fietsen en deelparkings voor tandems, driewielers, enzovoort. Personen met een handicap hebben daarnaast ook nood aan ondersteuning bij de overstap tussen verschillende vervoerslagen en mogelijkheden.

Aanbevelingen

- ✓ Betrek ervaringsdeskundigen en gebruikersorganisaties bij de opmaak en uitvoering van beleid, zeker wanneer het gaat over toegankelijke haltes en voertuigen.
- ✓ Motiveer en train chauffeurs om assistentie te bieden aan mensen die dit nodig hebben.
- ✓ Coördineer het toegankelijkheidsbeleid van de vervoersregio's op Vlaams niveau.
- ✓ Creëer meer parkeerplaatsen voor personen met een handicap.
- ✓ Vergeet personen met een handicap en aangepaste voertuigen niet in de transitie naar de modal shift.

5.1 Aangepast vervoer

Het is voor NOOZO zeer belangrijk dat de uitrol van het **Flexplusvervoer**^{ix} goed verloopt. We zijn blij dat de regering hier snel actie in wil ondernemen, maar benadrukken dat kwaliteit voorop staat! Zorg dat de uitrol goed is voorbereid door ervaringsdeskundigen grondig te bevragen en betrekken, en voorzie het nodige budget.

Dat de samenwerking met vrijwilligers wordt behouden kan positieve effecten hebben op de prijs van aangepast vervoer. Anderzijds hebben vrijwilligers niet altijd de nodige opleiding en ervaring om met personen met een handicap om te gaan. Houd de vinger aan de pols of dit correct verloopt en voorzie maatregelen om de dienstverlening te verbeteren. Daarnaast is de prijs van aangepast vervoer een enorme drempel. Als we vervoersongelijkheid van mensen met een handicap willen tegengaan, mag de prijs van aangepast vervoer niet te hoog zijn. Onderzoek de kosten en formuleer oplossingen over hoe deze kunnen worden gedrukt.

Ten slotte is het cruciaal dat de **mobilitateitsindicatiestelling**^x niemand uitsluit. Een grote groep personen met een handicap kampt met vervoersarmoede. Aangepast vervoer is vaak het enige mogelijke alternatief. Heb vertrouwen in de gebruikers van aangepast vervoer. De aanvraag is hoogdrempelig en de gebruikerskost is (op dit moment) hoog. Het is daarom niet zinvol om de indicatiestelling eng te maken. Dit heeft het nadelige effect dat bepaalde groepen uit de boot zullen vallen.

Aanbevelingen

- ✓ Betrek (verenigingen van) personen met een handicap bij het mobiliteitsbeleid als volwaardige stakeholders.
- ✓ Voorzie garanties in de vooruitgang van toegankelijke haltes.
- ✓ Waak over de kwaliteit en beschikbaarheid van het Flexplusvervoer.
- ✓ Onderzoek de betrokkenheid van personen met een handicap in de vervoerregio's. Zorg hier voor beleidsparticipatie.
- ✓ Zorg dat iedereen die nu recht heeft op aangepast vervoer, na de mobiliteitsindicatiestelling nog steeds beroep kan doen op de dienst.
- ✓ Monitor en verminder de prijs van aangepast vervoer.

6. Werk en sociale economie

Personen met een handicap of chronische ziekte maken een belangrijk deel uit van de Vlaamse bevolking.^{xi} Het gaat om 1 op 7 Vlamingen. Velen onder hen kunnen en willen werken. Zij hebben ook het recht om te werken volgens artikel 27 van het VN-Verdrag Handicap. Toch is er een grote werkzaamheidskloof: het aantal werkende mensen met een handicap ligt 34,6% lager in vergelijking met personen zonder handicap.^{xii}

Vlaanderen behoort daarbij tot de slechtste leerlingen van de EU-klas. De werkzaamheidskloof is in Vlaanderen meer dan 13% verwijderd van het Europese gemiddelde (21,5% in 2023).^{xiii}

Personen met een handicap of chronische ziekte zijn in Vlaanderen bovendien oververtegenwoordigd in de potentiële arbeidsreserve. Dit zijn de mensen die nu geen werk hebben, maar met de juiste ondersteuning wel kunnen werken. Hun werkzaamheidsgraad is nu 47,3%, maar heeft een groeimarge tot 52,9% (+ 5,6%). Die groei komt er enkel als alle personen met een handicap uit de potentiële arbeidsreserve aan de slag kunnen gaan.^{xi} Onderzoek toont verder aan dat de werkbaarheid van jobs in Vlaanderen sterker achteruitgaat bij personen met een handicap dan bij personen zonder handicap.^{xiv} In een context van arbeidsmarktkrapte roepen al die vaststellingen om een **nieuw geïntegreerd en horizontaal diversiteits- en inclusiebeleid** vanuit Werk en Sociale Economie.

Met het aantreden van de nieuwe Vlaamse regering blijft de nadruk liggen op het zo snel mogelijk behalen en zelfs overschrijden van een werkzaamheidsgraad van 80%. Dit moet de hoge druk op de Vlaamse arbeidsmarkt verlagen. Tegelijkertijd wil ze van Vlaanderen een warme, zorgzame en welvarende plek voor iedereen maken. Een plek waar ieder talent gelijke kansen krijgt én grijpt, om te groeien en dromen waar te maken.

6.1 Alle talent aan boord helpen en houden, vraagt om inspanningen

Om de ambities waar te maken, zijn we ervan overtuigd dat een **mensenrechtelijk activerings- en preventiebeleid** nodig is. Dit betekent dat de overheid ervoor moet zorgen dat iedereen die kan en wil werken wordt ondersteund in de zoektocht naar een job. Ze moeten overal in Vlaanderen toegang hebben tot een arbeidsbemiddelaar, jobcoach, (leer)loopbaanbegeleider en een inclusieve werkgever op de gewone arbeidsmarkt.

Deze vier sleutelactoren kunnen elkaar versterken **door samen te werken als gelijke partners volgens 5 pijlers**:

1. het recht op werk in de open arbeidsmarkt volgens het VN-Verdrag Handicap,
2. het uitbouwen van vertrouwensrelaties,
3. kwaliteit van ondersteuning en begeleiding,
4. het bewaken van eigen regie en het leveren van maatwerk,
5. het streven naar het realiseren van duurzame loopbanen in werkbare jobs.

6.2 Talentstrategie en besparingen voor de arbeidsmarktactivering

De talentstrategie voor de arbeidsmarkt zet doelstellingen voorop die belangrijk zijn voor elke persoon met een handicap of chronische ziekte. Het gaat om:

- Meer talent aan het werk krijgen,
- Mensen (langer) aan het werk houden,
- Talent slimmer inzetten,
- Opleiding, omscholing en bijscholing.

De uitdagingen en plannen zijn ambitieus. De Vlaamse Regering weet dat meer en meer werkzoekenden nood hebben aan een combinatie van een doorgedreven inschatting, (her)oriëntering,

bemiddeling, competentieversterking en begeleiding om drempels weg te werken. Ze wil die groep werkzoekenden fors uitbreiden.

Daarom stellen we dat een versterkte talentstrategie voor personen met een erkenning van arbeidsongeschiktheid of handicap alleen succesvol kan zijn door nog meer te investeren in een **kwalitatieve ondersteuning** en **begeleiding** van personen met een handicap of chronische ziekte. Met als centraal uitgangspunt: het behoudt van de **eigen regie over hun loopbaantrajecten**.

Ook zijn **concrete maatregelen** nodig om gemakkelijker toe te treden tot betaalde jobs en ondernemerschap in de reguliere arbeidsmarkt.

Aanbevelingen

- ✓ Optimaliseer en versterk het aanbod van **individueel maatwerk** en tewerkstellingsondersteunende maatregelen.
- ✓ Vergroot de correcte toepassing van het **recht op redelijke aanpassingen**.
- ✓ Voorzie meer **gespecialiseerde begeleidingstrajecten** binnen de (boven)lokale contactstrategie van de VDAB en partners.
- ✓ Geef meer eigen regie op vlak van werk via persoonsvolgende financiering.

Tegelijk voert de Vlaamse Regering **aanzienlijke besparingen** door. We zijn daarover bezorgd. Daarom vragen we bijzondere aandacht voor volgende aanbevelingen:

- ✓ Voorkom achteruitgang van de dienstverlening,
- ✓ Voorkom een verengde focus op controle,
- ✓ Voorkom het risico dat personen die het meeste nood hebben aan een intensieve begeleiding uit de boot vallen.

Hierna geven we aanbevelingen bij de operationele doelstellingen onder het beleidsveld Werk die het belangrijkste zijn voor personen

met een handicap of chronische ziekte. De titels volgen de structuur van de beleidsnota Werk.

6.3 Versterkte activering van werkzoekenden, langdurig ziek of niet-beroepsactieven

Het is positief dat de Vlaams minister van Werk drempels naar werk wil aanpakken. Om dat te doen, plant ze structureel overleg met de relevante beleidsdomeinen. Hierin moet volgens de minister een inhaalbeweging gebeuren. Dit geldt ook voor personen met een handicap of chronische ziekte.

Daarnaast vragen we aandacht voor de brede groep van personen met een handicap. Een activeringsbeleid dat zich enkel richt op personen met een specifiek statuut of met een bepaald arbeidspotentieel houdt het risico in van uitsluiting. Het is een kerntaak van de Vlaamse overheid om de gelijke toegang tot de arbeidsmarkt te bewaken en een kwalitatief en toegankelijk aanbod in bemiddeling en beroepsopleiding te voorzien.

We zijn bezorgd over de verplichte inschrijving voor wie een erkenning arbeidsongeschiktheid heeft, en geen arbeidsovereenkomst. Ondersteuning bij de terugkeer moet vanuit een positieve benadering gebeuren. Het is goed dat er een uitbreiding en veralgemening komt van de mogelijkheid om spontaan in te schrijven bij VDAB voor personen met een erkenning arbeidsongeschiktheid. Daartegenover zijn meer inspanningen nodig om een gespecialiseerde dienstverlening op maat te garanderen.

Het is ook belangrijk dat gegevensuitwisseling steeds transparant gebeurt en met toestemming van de persoon. Betrek de doelgroepen zelf bij het uitwerken van een kader over gegevensdeling. Bescherm altijd hun recht op bescherming van de persoonsgegevens.

Vervolgens is het belangrijk om verder te investeren in de kwaliteit van het indicerings- en oriënteringsproces^{xv}. Een nauwe

samenwerking tussen de diensten van VDAB en de gespecialiseerde dienstverlener GTB, met personen met een handicap of de organisaties die hun vertegenwoordigers is nodig om het proces verder te optimaliseren. Het is positief dat er duidelijke en transparante informatie komt over het indiceringsproces. Voor personen met een handicap is de International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) de standaard. Die hanteert het sociaal model van handicap in lijn met het VN-Verdrag Handicap.

Strengere controle en sanctionering zullen de positie van VDAB als vertrouwensgids in kwaliteitsvolle arbeidsbemiddeling aantasten. We vragen voldoende waarborgen opdat personen die aangeven dat ze niet kunnen deelnemen aan een traject door hun handicap of gezondheid, hier niet toe te verplichten. Afspraken over gegevensuitwisseling hierrond mogen niet leiden tot controle en sanctionering.

Ten slotte sluiten we ons aan bij de oproep om werken lonend te maken en om de bestaande drempels weg te werken. We kijken uit naar de concrete maatregelen bij de uitbreiding van de mogelijkheid om deeltijds of progressief aan het werk te gaan met behoud van een deel van de uitkering of tegemoetkoming. Het is daarbij essentieel dat elke nieuwe maatregel ingebed wordt in een regelgeving die structurele oplossingen aanreikt. Bij de federale belastinghervorming vragen we een bijzondere aandacht voor de cumulatie van de ziekte-uitkering met andere beroepsinkomsten. De stap naar betaald werk heeft nu een negatieve impact op de ziekte-uitkering en de belastingvermindering. Daarnaast is het belangrijk om nog meer in te zetten op een toegankelijke en betrouwbare omkadering over de financiële gevolgen bij de stap naar (meer of minder) werk.

Aanbevelingen

- ✓ Breng drempels naar werk in kaart en werk ze weg via structureel overleg met personen met een handicap.

- ✓ Op prioritaire segmenten focussen op basis van arbeidspotentieel kan alleen als het in lijn is met het recht op werk volgens het VN-Verdrag Handicap.
- ✓ De terugkeer naar werk moet altijd vrijwillig blijven voor personen met een handicap.
- ✓ Ondersteuning die de terugkeer naar werk mogelijk maakt moet altijd op een positieve manier gebeuren, en niet straffend.
- ✓ Gegevensuitwisseling moet altijd transparant en met expliciete toestemming gebeuren.
- ✓ Verbeter de indicering en trajectbepaling vanuit een inclusieve visie op handicap en werk.
- ✓ Zorg ervoor dat VDAB en partners hun rol als neutrale en onafhankelijke gids behouden. Vereng de focus niet tot controle en sanctionering.
- ✓ Garandeer dat werken in elke situatie loont door combinaties van uitkeringen en beroepsinkomsten mogelijk te maken.

6.4 Inzetten op duurzame loopbanen en een werkbare combinatie arbeid-privé

We vragen om **loopbaanbegeleiding** gericht in te zetten om meer personen met een handicap te bereiken of chronische ziekte. Ook deze doelgroep heeft nood aan een kwalitatieve begeleiding die focust op duurzame loopbaanontwikkeling, transitiemogelijkheden en levenslang leren.

Daarnaast moet iedere persoon in functie van de eigen talenten kunnen participeren in **opleidingen** die passen bij de loopbaan. Daarbij moet ingezet worden op aangepaste ondersteuningsmogelijkheden, fysieke en digitale toegankelijkheid, en de mogelijkheid om opleidingen deeltijds te volgen.

Aanbevelingen

- ✓ Zet in op kwalitatieve **loopbaanbegeleiding** voor personen met een handicap.

- ✓ Besteed aandacht aan een ruim en integraal **toegankelijk opleidingsaanbod**.

6.5 Werkbaar werk en inclusief ondernemen ingang doen vinden in ondernemingen

Uit een recente meta-analyse van de resultaten van 306 internationale onderzoeken blijkt dat gekwalificeerde kandidaten met een handicap mogen rekenen op gemiddeld 41% minder positieve reacties op hun cv dan andere sollicitanten.^{xvi} Ook bij ons is de discriminatie op basis van handicap of chronische ziekte hoog.^{xvii} De aanwervingskansen van personen met een handicap liggen in Vlaanderen gemiddeld tot 47% lager.^{xviii}

Initiatieven zoals de terugkerende **werkbaarheidsmonitoring en praktijktesten** om discriminatie en inclusie te meten zijn een belangrijke eerste stap. Maar we vragen ook een concrete en slagkrachtige aanpak die rekening houdt met de ervaringen van personen met een handicap of chronische ziekte.

We pleiten voor sterke maatregelen die het verantwoordelijkheidsgevoel van organisaties aanwakkeren. Zo deed het Vlaams Parlement op 10 juni 2020 een duidelijke oproep aan de Vlaamse Regering om discriminatie op de arbeidsmarkt te bestrijden door **monitoring, zelfregulering en sensibilisering te combineren met handhaving**.^{xix}

We juichen toe dat hier deels gevolg aan wordt gegeven via het Addendum non-discriminatie en inclusie bij de sectorconvenants. Een sectorconvenant is een vrijwillige afspraak tussen de overheid en bedrijven binnen een bepaalde sector. Het is echter nodig om de sectoren te stimuleren om discriminatie effectief te monitoren en bestrijden met concrete actieplannen.

Betrek ervaringsdeskundigen in de intersectorale stuurgroepen over werkbaar werk en inclusieve werkvloeren voor de uitwerking van concepten en methodieken die op de werkvloer het verschil kunnen maken. Daarnaast vragen we extra aandacht voor de ondersteuning van de Vlaamse ondernemingen in de ontwikkeling,

implementatie en bijsturing van hun **collectieve re-integratiebeleid**.

Ten slotte liggen er nog talrijke kansen om de handicapkloof verder te dichten door ondernemingen, overheden en organisaties te ondersteunen en te stimuleren om werk te maken van **positieve acties**.^{xx}

Aanbevelingen

- ✓ Ga verder dan sensibilisering om werkvloeren in de gewone economie inclusief te maken. Ook een slagkrachtige aanpak en sanctionering van discriminatie op de arbeidsmarkt is nodig.
- ✓ Stimuleer de naleving van het recht op redelijke aanpassingen.
- ✓ Ondersteun Vlaamse ondernemingen bij de ontwikkeling van hun collectieve re-integratiebeleid.
- ✓ Stimuleer en ondersteun organisaties om gebruik te maken van positieve acties.

6.6 Een structurele rol voor lokale besturen

We pleiten samen voor een kwantitatieve én kwalitatieve verbetering van de werkzaamheidsgraad van personen met een handicap of chronische ziekte. Daartoe zijn de specifieke expertise van VDAB als arbeidsmarktregisseur en GTB als gespecialiseerde dienstverlener voor personen met een handicap en chronische ziekte noodzakelijk.

Ondersteun daarom de bovenlokale en lokale actoren in het opzetten van structurele samenwerkingen vanuit hun respectievelijke rollen, meerwaarde en expertise. Zorg ervoor dat de noodzakelijke actoren elkaar structureel versterken in een gezamenlijk kwalitatief aanbod aangepast aan de noden van elke persoon. Want elke persoon moet binnen hun gemeente kunnen rekenen op eenzelfde op maat uitgewerkt aanbod in bemiddeling en begeleiding.

Zorg ook voor een inclusief overlegmodel waarin personen met een handicap of chronische ziekte en hun vertegenwoordigers een stem krijgen. We willen graag bijdragen aan een inclusief en duurzaam (boven-)lokaal arbeidsmarktbeleid met onze ervaringsdeskundigheid en beleidsexpertise door te participeren in de structurele overlegstructuren met de lokale besturen.

Aanbevelingen

- ✓ Garandeer een kwalitatieve dienstverlening in (leer)loopbaan-, arbeidsbemiddeling en -begeleiding. Zet in op bovenlokale en lokale samenwerkingen vanuit de respectievelijke rollen, meerwaarde en expertise.
- ✓ Zorg voor een inclusief overlegmodel waarin (verenigingen van) personen met een handicap een gelijke stem krijgen.

6.7 Een efficiënte en slagkrachtige overheid

De beleidsnota zegt dat de VDAB mag kiezen welke taken ze zelf uitvoert en welke ze uitbesteedt aan andere organisaties. Hiervoor moeten ze wel een **sourcingstrategie** opstellen. Dit is een plan met duidelijke criteria over welke taken ze uitbesteden.

We zijn bezorgd over de risico's die het uitbesteden van diensten met zich mee brengen. De huidige nadruk op resultaatsfinanciering creëert risico's op selectie. Aanbieders die de werklast niet aankunnen vallen uit of richten zich in de eerste plaats op werkzoekenden die relatief makkelijk aan een baan kunnen worden geholpen. Dit leidt dan ook tot een verslechtering van de dienstverlening voor juist die werkzoekenden die een intensievere dienstverlening vereisen.

Wanneer men dan blijft vasthouden aan marktwerking, stijgt het risico op een ondermaatse dienstverlening die ook bepaalde cliënten in de kou laat staan. Het is essentieel dat werken volgens de markt niet ten nadelen mag zijn van de cliënt. Dit kan volgens ons alleen als het onderscheid overheid versus marktwerking op basis van inhoudelijke criteria wordt georganiseerd. Dat is nu niet het geval.

Een aantal belangrijke randvoorwaarden voor het uitbesteden van diensten zijn:

- Een inclusieve visie op werk volgens het VN-Verdrag Handicap,
- Strenge kwaliteitscontrole,
- Voldoende financiering en een volledig aanbod,
- Voldoende aandacht voor handicapspecifieke dienstverlening,
- Voor de cliënt moet het aanbod helder zijn en moet de kwaliteit gegarandeerd zijn ongeacht de dienstverlener.

Als aan deze voorwaarden kan worden voldaan, dan kan de marktwerking een pluspunt betekenen op het vlak van eigen keuze en zelfregie.

Aanbevelingen

- ✓ De sourcingstrategie van de VDAB moet rekening houden met kwaliteitscriteria om het behoud van regie en eigen keuze over de loopbaan te beschermen.

6.8 Sociale economie: kansen en mogelijkheden voor iedereen?

Hierna volgen aanbevelingen bij de operationele doelstellingen onder het beleidsveld Sociale Economie die belangrijk zijn voor personen met een handicap of chronische ziekte.

Een prioritair doel is om in Vlaanderen een inclusieve arbeidsmarkt te realiseren. We raden aan om een duidelijk stappenplan op te stellen dat aangeeft hoe Vlaanderen dit wil bereiken. We benadrukken dat het niet de bedoeling kan zijn dat personen met een handicap voornamelijk werken in collectieve maatwerkbedrijven.

Zorg dat het doorstroombeleid naar de gewone arbeidsmarkt correct wordt toegepast. Doe dit vanuit een inclusieve kijk op handicap met het oog op de professionele en persoonlijke ontwikkeling van personen met een handicap. Sensibiliseer de trajectbegeleiders en werknemers uit de sociale economie, de

sociale partners en de bemiddelingsdiensten zoals VDAB en partners over dit thema.^{xxi}

Zorg ervoor dat individueel maatwerk toegankelijk wordt voor al de personen die er op basis van hun handicap of chronische ziekte voor in aanmerking komen. Maak afspraken met de andere gewesten om de gebreken in het toepassingsgebied van deze maatregel weg te werken. Zorg dat zelfstandigen ook recht krijgen op een begeleidingspremie.

Onderzoek waarom de voorziene enveloppe voor de begeleidingspremie binnen de vorige legislatuur niet is opgebruikt.

Zet ten slotte ook verdere stappen in het realiseren van jaarlijkse **monitoring** door voldoende data te verzamelen en vrij te geven in één coherente jaarlijkse **rapportering**. Investeer specifiek voor de doelgroep van personen met een handicap of chronische ziekte in een monitoring en rapportering die jaarlijks de arbeidsmarktpositie evalueert binnen de sociale economie, de privésector, de Vlaamse overheid en de lokale besturen. Er is ook specifieke aandacht nodig voor monitoring en rapportage over het doorstroombeleid vanuit de sociale naar de gewone economie.

Aanbevelingen

- ✓ Zet in op de realisatie van een inclusieve arbeidsmarkt in Vlaanderen.
- ✓ Zet verder in op het **versterken van individueel maatwerk**, zowel voor werknemers als zelfstandigen.
- ✓ Onderzoek waarom de voorziene enveloppe voor de begeleidingspremie binnen de vorige legislatuur niet is opgebruikt.
- ✓ Garandeer de monitoring van de arbeidsmarktpositie van personen met een handicap in de sociale economie, de publieke- én de privésector.

7. Welzijn

7.1 Persoonsvolgende financiering

NOOZO is blij dat er geïnvesteerd wordt in welzijn en dat de wachtlijsten voor een Persoonsvolgend Budget (PVB) worden aangepakt. Tegelijkertijd willen we waarschuwen dat de strijd daarmee niet gestreden is. We zijn nog steeds bezorgd over de **wachtlijsten voor prioriteitengroep 2 en 3**. Ook hun ondersteuningsnood moet beantwoord worden en daar moeten oplossingen en budget voor worden voorzien. We pleiten voor het verankeren van het recht op ondersteuning, waarbij er ook in prioriteitengroep 2 en 3 gewerkt wordt met open-end financiering.

Daarnaast baart de **verscherping van de bestedingsregels van het PVB** ons zorgen. Het is niet aan de overheid om te beslissen wat een kwaliteitsvol leven is en waar mensen hun financiële ondersteuning voor gebruiken. Als er buitensporige bestedingen gebeuren, moet dit per individuele casus worden aangepakt en mag dit niet ten koste gaan van de vrijheid van alle andere budgethouders. NOOZO ontvangt vooral signalen over voorzieningen die de budgetten van hun bewoners niet optimaal beheren. We zijn daarom wel voorstander van strengere controle op deze voorzieningen en hoe zij het persoonsvolgend budget besteden.

Aanbevelingen

- ✓ Blijf streven om de wachtlijsten van prioriteitengroepen 2 en 3 te verminderen door budgetverschuivingen.
- ✓ Pak buitensporige bestedingen van het PVB individueel aan, en straf niet alle ontvangers.
- ✓ Verhoog de controle op voorzieningen en hoe zij het PVB van hun bewoners besteden.

7.2 Inschaling en indicatiestelling

Vervolgens willen we onze bezorgdheid delen over het gebruik van **BeIRAI** voor de indicatiestelling van personen met een handicap.

De huidige instrumenten van BelRAI zijn namelijk ongeschikt voor de inschaling van personen met een handicap, en dat leidt tot frustratie. Velen van hen hebben het zorgbudget langs hun neus zien voorbijgaan nadat BelRAI werd geïmplementeerd in de Vlaamse Sociale Bescherming. Ook in de thuiszorg en de woonzorgcentra, waar personen met een handicap al geregeld in contact komen met BelRAI, ervaren we dat deze inschalingen geen correct zorg- en ondersteuningsbeeld scheppen. Dat er in de beleidsnota ook voor de inschaling van het VAPH wordt verwezen naar BelRAI, brengt dan ook zeer veel bezorgdheid en onvrede met zich mee. Het zorgzwaarte-instrument (ZZI), dat momenteel wordt gebruikt, beschouwen we als een goed instrument. Hier verandering in brengen vereist zeer veel voorzichtigheid en vooral grondig overleg met ervaringsdeskundigen. We benadrukken expliciet dat het de **wens** van personen met een handicap is **om het zorgzwaarte-instrument te behouden**.

Natuurlijk is geen enkel instrument perfect en botsen personen met een handicap nog steeds op problemen bij de inschaling. Zo zijn ze vaak te afhankelijk van één arts of zorgverlener die een oordeel velt, of mist er soms nuance in de vraagstelling die de scores bij onzichtbare handicaps beïnvloedt. We zijn daarom wel steeds bereid om de huidige inschalingsinstrumenten te blijven verbeteren.

Aanbevelingen

- ✓ Behoud het huidig zorgzwaarte-instrument. Zolang er geen signalen zijn dat dit de ondersteuningsnoden onvoldoende in kaart brengt, moet dit niet worden vervangen.
- ✓ Gebruik de huidige BelRAI-instrumenten niet voor de inschaling van personen met een handicap.
- ✓ Betrek ervaringsdeskundigen bij onderzoek naar nieuwe inschalingsinstrumenten.

7.3 Centraal aanspreekpunt en ondersteuning

Er zal de komende legislatuur sterk worden ingezet op het “**only once**”-principe. Dit wil zeggen dat personen met een handicap op termijn nog maar één aanspreekpunt hebben, maar één keer worden ingeschaald, maar één aanvraag moeten indienen, enzovoort. Hier staat NOOZO zeker achter. Mensen met een handicap botsen vaak op administratieve drempels die tot non-take-up leiden, waardoor ze tegemoetkomingen waar ze recht op hebben niet ten volle benutten. Het ontmoedigt ons dat een centraal aanspreekpunt al decennialang wordt beloofd, zonder resultaat. We vragen dan ook om hier concrete stappen in te zetten en gebruikersorganisaties en ervaringsdeskundigen in het proces te betrekken. We waarschuwen hier wel bij dat vereenvoudiging nooit mag leiden tot het verlies van ondersteuning. Indicatiestellingen moeten inclusief zijn en rechten moeten steeds zo breed mogelijk worden toegekend.

Het **verhuren van ondersteuningsmaterialen** voor degeneratieve handicaps vinden we een interessante piste en we hopen dat dit ook wordt uitgebreid naar kinderen en jongeren die nog veel zullen groeien. Het is wel cruciaal dat dit materiaal van goede kwaliteit is en blijft. De regering moet op voorhand nadenken over hoe ze wil vermijden dat het materiaal verouderd en verslijt. We rijken daarom het idee aan om materiaal te leasen, omdat dit meer stimuleert om nieuwe materialen te kopen wanneer nieuwe technologieën beschikbaar zijn. We hopen dat deze piste ook wordt onderzocht.

Aanbevelingen

- ✓ Maak werk van één aanspreekpunt en een vereenvoudigde administratie en dienstverlening. Maar zorg dat hierdoor niemand uit de boot valt.
- ✓ Vermijd dat huurmateriaal verouderd, denk na over oplossingen die dit tegengaan.

7.4 Wonen in de samenleving

De beleidsnota spreekt over het ontwikkelen en uitrollen van het concept **deïstitutionalisering**^{xxii}. NOOZO is blij dat hier stappen in worden gezet, op voorwaarde dat dit doordacht gebeurt en met het VN-Verdrag Handicap als leidraad. We waarschuwen dat gedecentraliseerde dienstverlening geen “instelling aan huis” mag worden. Deïstitutionalisering houdt in dat mensen met een handicap volledige regie krijgen om te kiezen over waar ze wonen, wie hen ondersteunt en hoe men hen ondersteunt. Als deze keuzevrijheid beperkt blijft, heeft het ontmantelen van collectieve voorzieningen geen zin. Het aantrekkelijker maken van werken als persoonlijk assistent is een stap in de juiste richting, maar is voorlopig onvoldoende om een deïstitutionaliseringstrend in gang te zetten.

Aanbeveling

- ✓ Bewaak de eigen regie en vrijheid van personen met een handicap wanneer er stappen tot deïstitutionalisering worden gezet.

7.5 Perspectief 2040

Ten slotte zal de Vlaamse regering werk maken van een langetermijnplan onder de naam “**perspectief 2040**”. We moedigen dit initiatief aan en hopen dat de regering de kans grijpt om haar plichten die voortkomen uit het VN-Verdrag Handicap te vervullen. Het is een vereiste dat ervaringsdeskundigen hierbij een plek krijgen aan de tafel en dat er bij de uitwerking wordt vertrokken vanuit het VN-Verdrag Handicap. NOOZO biedt haar medewerking aan om mee vorm te geven aan dit langetermijnplan.

8. Onderwijs

Over het algemeen komt inclusie **niet** aan bod in de beleidsnota Onderwijs en Vorming. Vorig jaar kwam **het advies van de onafhankelijke Commissie Inclusief Onderwijs**^{xxiii} uit. NOOZO

betreurt dat de Vlaamse regering de aanbevelingen uit dit advies niet overgenomen heeft. Het valt op dat de minister en bij uitbreiding de volledige Vlaamse regering geen **langetermijnvisie** heeft over inclusief onderwijs. De tijdlijn uit het advies van de Commissie is niet gevolgd. Daardoor zal het moeilijk worden om inclusief onderwijs te bereiken tegen 2040.

Over de hele lijn geeft de minister via de beleidsnota **weinig drijfveer** voor scholen om de overstap te maken naar inclusief onderwijs. Zo zijn er geen voorstellen opgenomen om het draagvlak voor inclusie te verhogen bij het onderwijspersoneel en in de bredere samenleving. De beleidsnota heeft te weinig oog voor verschillen tussen leerlingen, terwijl die diversiteit onze samenleving en ons onderwijs verrijkt. NOOZO spoort de Vlaamse regering aan om haar verplichtingen uit het **VN-Verdrag Handicap** na te komen op vlak van onderwijs.

NOOZO en Handicap en Arbeid werken aan een advies rond de **stap van school naar werk** en merken dat er in de beleidsnota's Onderwijs en Vorming en Werk weinig aandacht is voor dit thema. Nochtans ondervinden jongeren met een handicap of chronische ziekte meer drempels dan hun leeftijdsgenoten bij de transitie van het onderwijs naar de arbeidsmarkt. We raden de minister dan ook aan om aan de slag te gaan met dit advies, zodra dit beschikbaar is.

Aanbevelingen

- ✓ Werk een langetermijnplan uit om inclusief onderwijs te implementeren en benut hiervoor ten volle de aanbevelingen van de onafhankelijke Commissie Inclusief Onderwijs.
- ✓ Zorg voor een drijfveer voor scholen om de overstap te maken naar inclusief onderwijs.
- ✓ Neem acties om het draagvlak voor inclusie in het onderwijs te verhogen bij het onderwijspersoneel en bij de bredere samenleving.

- ✓ Heb bij de opmaak, uitvoering en monitoring van beleid oog voor de verschillen tussen leerlingen, met bijzondere aandacht voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en andere leerlingen met een handicap.
- ✓ Ga aan de slag met het advies van NOOZO rond de stap van school naar werk, zodra dit beschikbaar is.

8.1 Weinig stappen naar inclusief onderwijs

Zoals al beschreven in het regeerakkoord zal de minister een **Staten-Generaal** organiseren over inclusief onderwijs. Dit volgt op het advies van de Commissie Inclusief Onderwijs^{xxiii}. De uitgangspunten die vooropgesteld worden bij de Staten-Generaal zijn:

- kwaliteitsvol onderwijs voor alle leerlingen,
- de haalbaarheid voor de leerkracht,
- het versterken van de schoolteams en leerkracht in de klas.

De haalbaarheid voor de leerkracht mag niet geïnterpreteerd worden als **de draagkracht van de leerkracht**. Dit zou namelijk ingaan tegen het VN-Verdrag Handicap. Het is tenslotte de taak van de overheid om ervoor te zorgen dat leerkrachten voldoende ondersteund worden in hun rol. Een piste hiervoor is om **schoolteams en de lerarenopleidingen te versterken**.

Volgens de beleidsnota is het doel van deze Staten-Generaal om tot 'concrete en gedragen realistische voorstellen' te komen. NOOZO vreest dat de organisatie van deze Staten-Generaal bedoeld is als een **uitstelmaatregel**. De onafhankelijke Commissie Inclusief Onderwijs deed tenslotte al concrete en realistische voorstellen^{xxiii} over de evolutie naar inclusief onderwijs. NOOZO wil dat de Staten-Generaal over inclusief onderwijs zo snel mogelijk plaatsvindt. We hopen op een concrete aanpak en maatregelen om de essentiële krachtlijnen uit het advies van de Commissie Inclusief Onderwijs richting scholen voor iedereen uit te werken.

De minister wil **de samenwerking tussen scholen voor gewoon en buitengewoon onderwijs** versterken. Scholen die als een campusschool willen functioneren, krijgen die mogelijkheid. In de beleidsnota verwijst de minister naar deze samenwerkingen als pioniersscholen. Dit is volgens een andere definitie dan bedoeld in het advies van de Commissie Inclusief Onderwijs^{xxiii}. NOOZO pleit voor samenwerkingen die niet de vorm aannemen van campusscholen, maar van echt eengemaakte scholen die dienen als een voorbeeld van een school voor iedereen.

De minister stelt voorop dat basisscholen in de leefgemeenschap moeten passen om voor bereikbaarheid, betrokkenheid en sociale integratie van de leerlingen te zorgen. NOOZO is het hier volledig mee eens, maar hoopt dat het recht hierop ook voor kinderen met een handicap gewaarborgd zal worden. Ook kinderen met een handicap moeten **naar school** kunnen gaan **in hun buurt**. Dit moet verwezenlijkt worden door in te zetten op een evolutie naar inclusief onderwijs, zoals beschreven in het advies van de Commissie Inclusief Onderwijs^{xxiii}.

Het leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs zal herbekeken worden. Voor nieuwe instromers zal zo het absolute recht op leerlingenvervoer verdwijnen. Dit is volgens NOOZO enkel mogelijk als scholen inclusief worden en daarmee heel wat knelpunten die er vandaag zijn, worden weggewerkt. Op die manier zullen ouders een school in de buurt voor hun kinderen kunnen vinden en moeten broers en zussen niet langer naar verschillende scholen gaan. Dit zal de druk op kinderen en jongeren met een handicap en hun ouders erg verlichten. Het welzijn van de ouders moet immers ook bewaakt worden.

NOOZO wil dat er op weg naar een inclusief onderwijssysteem ook nagedacht wordt over de **studiebewijzen**. Momenteel ontvangen veel leerlingen in opleidingsvormen 1, 2 en 3 in het buitengewoon onderwijs of met een IAC-verslag in het gewoon onderwijs geen diploma, maar een attest, getuigschrift of bewijs. Dit geeft een **perceptieverschil** en bezorgt deze leerlingen het gevoel dat ze

minder waard zijn dan leerlingen die aan het eind van hun studieloopbaan een diploma behalen.

NOOZO wil dat afgestapt wordt van het bestaan van verschillende types in het buitengewoon onderwijs en de noodzaak van **labels** die verschillende middelen genereren. De effectieve zorgvraag en specifieke onderwijsbehoeften moeten de basis zijn voor ondersteuning. Nu wordt vaak gelabeld of worden verslagen geschreven in functie van het aantal uren ondersteuning of middelen.

Om de eerste vakantie-ervaring voor jongeren waar te maken willen de ministers van Onderwijs en Toerisme **inzetten op meerdaagse schooluitstappen**. Ze streven ernaar dat elke leerling minstens één keer een meerdaagse schooluitstap kan meemaken tijdens hun schoolloopbaan. Samen zullen ze een Masterplan meerdaagse schooluitstappen opmaken. NOOZO wil benadrukken dat deze ambitie ook moet gelden voor leerlingen in het buitengewoon onderwijs en dat er ook bijzondere aandacht moet gaan naar leerlingen die een inclusief traject volgen in het gewoon onderwijs.

Aanbevelingen

- ✓ Let op dat het uitgangspunt 'de haalbaarheid voor de leerkracht' van de Staten-Generaal over inclusief onderwijs niet geïnterpreteerd wordt als de draagkracht van de leerkracht.
- ✓ Organiseer de Staten-Generaal over inclusief onderwijs zo snel mogelijk, zodat de evolutie naar inclusief onderwijs niet langer op zich laat wachten.
- ✓ Maak van het advies van de onafhankelijke Commissie Inclusief Onderwijs het startpunt van de Staten-Generaal en ontwikkel op basis hiervan een langetermijnvisie en -plan.
- ✓ Zet in op scholen voor iedereen in plaats van op de samenwerking tussen scholen voor gewoon en buitengewoon onderwijs.

- ✓ Zorg ervoor dat alle kinderen en jongeren naar een school in hun buurt kunnen gaan door een onverkort inschrijvingsrecht en zorg dat ook leerlingen met een handicap deel kunnen uitmaken van de leefgemeenschap van hun eigen buurt.
- ✓ Voorzie vervoersondersteuning op maat aan leerlingen met een handicap die inclusief onderwijs volgen.
- ✓ Organiseer mogelijkheden voor inclusieve voor- en naschoolse opvang ook binnen het gewoon onderwijs.
- ✓ Garandeer het absolute recht op leerlingenvervoer voor leerlingen uit het buitengewoon onderwijs, zolang niet alle scholen voor iedereen zijn.
- ✓ Evalueer op weg naar een inclusief onderwijssysteem het systeem van studiebewijzen. Zorg ervoor dat het huidige perceptieverschil hiermee verdwijnt.
- ✓ Stap af van het bestaan van verschillende types in het buitengewoon onderwijs en de noodzaak van labels en maak de effectieve zorgvraag en specifieke onderwijsbehoeften de basis voor ondersteuning.
- ✓ Garandeer dat ook leerlingen uit het buitengewoon onderwijs en leerlingen die een inclusief traject volgen in het gewoon onderwijs minstens één keer een meerdaagse schooluitstap meemaken tijdens hun schoolloopbaan.

8.2 Versterking van het buitengewoon onderwijs

In de beleidsnota blijft het motto **'gewoon onderwijs als het kan, buitengewoon onderwijs als het nodig is'** bestaan. NOOZO is het hier absoluut mee oneens. Dit gaat namelijk in tegen het **VN-Verdrag Handicap**^{xxiv}. De Vlaamse overheid is nochtans verplicht om dit verdrag tot uitvoering te brengen. Daarnaast heeft de overheid de verplichting om kwaliteitsvol inclusief onderwijs te garanderen voor alle leerlingen.

De minister wil **meer capaciteit in het onderwijs**. Hiermee doelt ze specifiek op extra plaatsen in de B-stroom en in het buitengewoon onderwijs. De minister verwacht dat elk(e) onderwijskoepel en -net een inspanning doet voor plaatsen in het buitengewoon onderwijs. Dit baart NOOZO grote zorgen, want dit gaat in tegen het VN-Verdrag Handicap^{xxiv}. Dit breekt namelijk het standstillprincipe^{xxv}. Om te beantwoorden aan de vooropgestelde doelen in het VN-Verdrag moet de Vlaamse regering de aanbevelingen uit het advies van de Commissie Inclusief Onderwijs^{xxiii} uitvoeren.

De minister kondigde ook een **capaciteitsmonitor** aan. Uitbreiding van scholen buitengewoon onderwijs en de bouw van nieuwe scholen voor buitengewoon onderwijs druist in tegen de principes van het VN-verdrag. Extra plaatsen via investeringen in infrastructuur zijn bovendien vaak duurder in het buitengewoon onderwijs dan in het gewoon onderwijs.

Als capaciteitsuitbreiding moet er in elke provincie een basis- en een secundaire school komen voor type 5. NOOZO wil dat ook type 5 van het buitengewoon onderwijs deel zal uitmaken van een inclusief onderwijssysteem. De ondersteuning die voor deze leerlingen nodig is, en die momenteel uit het buitengewoon onderwijs komt en dus niet uit de thuishoofschool, kan in de toekomst vanuit de thuishoofschool komen.

In de beleidsnota gaat er veel aandacht naar **investeringen in schoolinfrastructuur**. In het bijzonder wil de minister bekijken hoe campusscholen voorrang kunnen krijgen bij investeringen in infrastructuur. Campusscholen zijn scholen waar gewoon en buitengewoon onderwijs samenwerken. De leerlingen van het gewoon en buitengewoon onderwijs delen eenzelfde campus, maar men kan niet spreken van inclusief onderwijs. Dit omdat het twee verschillende scholen zijn met (verregaande) samenwerking, maar zonder als één school te fungeren.

NOOZO is geen voorstander van campusscholen, omdat dit geen vorm is van inclusief onderwijs. Investeren in campusscholen

betekent dus ook verder investeren in buitengewoon onderwijs. NOOZO wil dat de genoemde regeling **wel** geldt **voor scholen voor iedereen**, zoals bedoeld in het advies van de Commissie Inclusief Onderwijs^{xxiii}.

In het buitengewoon onderwijs zal er **een nieuw inschrijvingsdecreet** komen. Daarbij zal een systeem of platform horen dat aangepast is aan de noden van leerlingen en scholen. Dit is een belofte die al vele jaren herhaald wordt en telkens wordt uitgesteld. NOOZO wil betrokken worden bij de opmaak, de uitvoering en de monitoring van dit nieuwe decreet, zoals artikel 4.3 van het VN-Verdrag Handicapⁱⁱⁱ voorschrijft. Daarnaast wil NOOZO benadrukken dat dit inschrijvingsdecreet in geen geval mag zorgen voor een verdere versterking van het buitengewoon onderwijs en dat deze regelgeving moet passen in een allesomvattend plan voor een evolutie naar inclusief onderwijs.

Aanbevelingen

- ✓ Maak komaf met het motto 'gewoon onderwijs als het kan, buitengewoon onderwijs als het nodig is' en garandeer kwaliteitsvol inclusief onderwijs voor alle leerlingen.
- ✓ Zorg dat ook leerlingen in type 5 van het buitengewoon onderwijs in de nabije toekomst inclusief onderwijs kunnen volgen.
- ✓ Geef scholen voor iedereen voorrang bij investeringen in schoolinfrastructuur.
- ✓ Betrek NOOZO bij de opmaak, uitvoering en monitoring van het nieuwe inschrijvingsdecreet in het buitengewoon onderwijs. Zorg ervoor dat dit decreet past in een allesomvattend plan voor een evolutie naar inclusief onderwijs en in geen geval zorgt voor een verdere versterking van het buitengewoon onderwijs.

8.3 Inschrijvingsrecht blijven waarborgen

NOOZO is blij dat de minister garandeert dat alle jongeren **leerrecht** hebben. Ze bevestigt ook dit recht **voor leerlingen**

met een complexe en/of intensieve ondersteuningsnood. De minister vindt wel dat in uitzonderlijke situaties en in overleg met het sociaal netwerk een 'vervangende, zinvolle en ontwikkelende dagbesteding' voorzien kan worden in het multifunctioneel centrum waar deze jongeren verblijven. NOOZO vreest dat dit een mechanisme is om het recht op onderwijs te ontwijken.

In plaats van onderwijs binnen te brengen bij welzijnsactoren zou men ook zorg kunnen binnenbrengen in het onderwijs. Met welzijnsactoren bedoelen we zowel actoren uit welzijn als uit jeugdhulp en gezondheidszorg. In elk geval zal er **samengewerkt** moeten worden **tussen verschillende sectoren** om kwalitatief inclusief onderwijs te garanderen voor alle leerlingen. Krachtlijn 5 uit het advies van de Commissie Inclusief Onderwijs^{xxiii} verwijst hier ook naar.

Kleuters zullen zindelijk moeten zijn wanneer ze starten in het onderwijs. Dit is niet voor elke leerling vanzelfsprekend. In het bijzonder legt dit een onredelijke druk op kinderen met een handicap en hun ouders en sluit het hen in het slechtste geval uit van (inclusief) onderwijs. **Redelijke aanpassingen**^{xxvi} zouden ook in dit geval van toepassing moeten zijn. Wanneer een kleuter nog niet zindelijk is voor die start in het kleuteronderwijs, zullen er redelijke aanpassingen getroffen moeten worden, zodat die wel naar school kan gaan zoals andere leerlingen.

Aan het einde van het kleuteronderwijs beslist de klassenraad of het kind klaar is voor het eerste leerjaar. Ook hierin ligt een risico dat kinderen met een handicap niet samen met hun leeftijdsgenoten school zullen kunnen lopen. Met het oog op inclusief onderwijs blijft het principe van **een onvoorwaardelijk inschrijvingsrecht** belangrijk. Dit betekent dat ook de ouders van kinderen met een complexe en/of intensieve ondersteuningsnood het recht moeten hebben om hun kind in te schrijven in een school naar keuze.

Als ouders het niet eens zijn met de beslissing van de klassenraad hierover, kunnen ze in beroep gaan. NOOZO gelooft dat geen

enkele ouder graag in beroep gaat en dat dit niet zorgt voor een goede relatie tussen de ouders en de school. Daarom moeten deze procedures zoveel mogelijk vermeden worden door de **dialog** vooraf aan te gaan. Daarbij mag de stem van de school niet doorwegen, maar moet deze in evenwicht zijn met de stem van de ouders. Bovendien gelooft NOOZO dat vooral hoogopgeleide ouders de stap naar een beroepsprocedure zullen durven zetten. Dit draagt bij tot het versterken van de ongelijkheid in het onderwijs.

De minister stelt dat ouders hun kinderen moeten kunnen **inschrijven in de school van hun keuze**. Een goed regionaal gespreide capaciteitsuitbreiding van het onderwijs moet tegemoetkomen aan deze vraag. NOOZO hoopt dat dit principe ook zal gelden voor ouders van kinderen of jongeren met een handicap en dat dit het einde zal betekenen van inschrijvingen onder ontbindende voorwaarden. Ouders kunnen in dat geval immers hun kind niet onvoorwaardelijk inschrijven in een school naar voorkeur.

Als blijk van waardering voor leerkrachten, zal de minister **principeel de kant van de leerkracht** kiezen. Dit betekent onder meer dat de bewijslast bij betwisting van een beslissing bij de ouders komt te liggen. NOOZO maakt zich zorgen dat dit ertoe kan leiden tot scholen zich automatisch nog meer gesterkt zullen voelen bij het nemen van beslissingen. Hierdoor zouden ze het oordeel van ouders minder kunnen waarderen. Bijvoorbeeld bij een inschrijving onder ontbindende voorwaarden zou dit ervoor kunnen zorgen dat scholen meer inschrijvingen van leerlingen met IAC- of OV4-verslag zullen ontbinden.

NOOZO pleit ervoor om steeds principeel de kant te kiezen die het meest in het belang van de leerling is. Het onderwijs moet zich aanpassen aan de leerlingen in plaats van omgekeerd. Het onderwijs moet in het belang staan van de leerling en moet een plek zijn waar alle kinderen en jongeren hun talenten het beste kunnen ontwikkelen.

Momenteel gebeuren er ook veel weigeringen van inclusietrajecten die niet geregistreerd worden^{xxvii}. Het gaat dan over vormen van uitsluiting die niet binnen het kader van een inschrijving onder ontbindende voorwaarde verlopen. NOOZO merkt op dat er in de beleidsnota geen maatregelen staan om deze uitsluitingen zonder weigeringsattest te vermijden. De oprichting van een meldpunt voor deze weigeringen kan een oplossing bieden. De onderwijsinspectie kan dan op basis hiervan sneller reageren en zo monitoren welke scholen achterblijven op vlak van inclusie.

Aanbevelingen

- ✓ Breng zorg binnen in het onderwijs in plaats van omgekeerd.
- ✓ Ontwikkel een kader voor de samenwerking tussen verschillende sectoren om kwalitatief inclusief onderwijs te garanderen voor alle leerlingen.
- ✓ Garandeer het recht op redelijke aanpassingen voor alle leerlingen. Leg onder meer geen onredelijke druk op kleuters en hun ouders om zindelijk te zijn.
- ✓ Stimuleer een goede relatie tussen ouders en scholen. Zorg dat aan het einde van het kleuteronderwijs in dialoog met de ouders beslist wordt of het kind klaar is voor het eerste leerjaar.
- ✓ Garandeer dat ook ouders van kinderen en jongeren met een handicap kunnen inschrijven in de school van hun keuze.
- ✓ Breng een einde aan inschrijvingen onder ontbindende voorwaarden, zodat ouders hun kind onvoorwaardelijk kunnen inschrijven in een school naar voorkeur.
- ✓ Kies principieel de kant in het belang van de leerling, zodat leerkrachten en ouders samen moeten werken om ditzelfde doel te bereiken.
- ✓ Neem maatregelen om vormen van uitsluiting die niet binnen het kader van een inschrijving onder ontbindende voorwaarde verlopen in kaart te brengen. Geef de onderwijsinspectie de opdracht om op basis van meldingen

te monitoren welke scholen achterblijven op vlak van inclusie.

8.4 Kwaliteitsvol onderwijs monitoren

In het secundair onderwijs zal **de kwaliteit** van de scholen meer **gemonitord** worden. Hiervoor wordt gekeken onder meer gekeken naar

- de resultaten op de Vlaamse toetsen,
- het optimaal inzetten van het aantal beschikbare lesdagen,
- de kansen op de arbeidsmarkt en de doorstroom naar en in het hoger onderwijs,
- een disproportionele vroegtijdige uitstroom uit school en
- het respecteren van het leerrecht van leerlingen.

Vermijd bij de afname van Vlaamse toetsen dat er **een (ongewilde) sterkere concurrentiestrijd** tussen scholen komt. Daarbij is het belangrijk dat scholen geen leerlingen zullen weigeren omdat ze er vanuit zullen gaan dat leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften lager zullen scoren op de Vlaamse toetsen. Daarnaast leeft de verwachting dat leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften minder kansen zullen hebben op de arbeidsmarkt en in het hoger onderwijs.

NOOZO maakt zich daarom zorgen dat scholen minder geneigd zullen zijn om deze leerlingen toe te laten en dat er meer ontbindingen of zelfs weigeringen van inschrijvingen van leerlingen met een IAC- of OV4-verslag zullen zijn in het gewoon onderwijs. Het monitoren van disproportionele vroegtijdige uitstroom uit school is in principe goed, maar dit is geen maatstaf van kwaliteitsvol onderwijs.

De **onderwijsinspectie** zal zich opnieuw op haar 'kernopdracht' focussen. NOOZO vreest dat er hierdoor minder aandacht zal gaan naar de doorlichting van onder meer

- de aangeboden kwaliteit van (leer)ondersteuning en

- de mate van inspraak en participatie van leerlingen en ouders.

In hun advies^{xxiii} raadt de onafhankelijke Commissie Inclusief Onderwijs aan om de onderwijsinspectie **de vooruitgang van inclusief werken** in scholen en het Vlaamse onderwijslandschap te laten monitoren. NOOZO raadt daarnaast aan om indicatoren op te nemen rond **inspraak en ouderparticipatie, kwaliteitsvolle basis- en verhoogde zorg en universeel ontwerp** in het onderwijs (UDL).

De onderwijsinspectie zal niet langer de leerplannen goedkeuren. Dit zal in de toekomst gebeuren door het schoolbestuur. De onderwijsinspectie zal dus voortaan alleen nog **beoordelen** in welke mate de minimumdoelen en **maximale leerwinst** bereikt worden. NOOZO vraagt zich af hoe de onderwijsinspectie 'maximale leerwinst' zal beoordelen en hoe men hiernaar kijkt voor leerlingen uit het buitengewoon onderwijs of met een IAC-verslag in het gewoon onderwijs. NOOZO raadt aan om concepten als de zone van naaste ontwikkeling^{xxviii} te waarderen in de beoordeling van maximale leerwinst.

De onderwijsinspectie heeft niet altijd voldoende handicapspecifieke kennis om de kwaliteit van het inclusief onderwijs te monitoren. Dit is bijvoorbeeld ook het geval bij het tweetalig onderwijs Nederlands-Vlaamse Gebarentaal. NOOZO raadt aan om hierin de expertise van personen met een handicap en hun representatieve organisaties te gebruiken. Het is namelijk van groot belang dat de onderwijsinspectie kan oordelen over de kwaliteit van inclusief onderwijs. Omdat ze momenteel niet alle expertise in huis hebben, is het een meerwaarde om externe expertise in te zetten hiervoor.

Aanbevelingen

- ✓ Gebruik andere indicatoren om kwaliteit van de scholen te monitoren, omdat deze indicatoren kunnen leiden tot een selectiebias, een sterkere concurrentiestrijd en het uitsluiten van leerlingen met een handicap in het gewoon onderwijs.

- ✓ Geef ruimte aan de onderwijsinspectie om aandacht te geven aan de doorlichting van
 - ✓ de aangeboden kwaliteit van (leer)ondersteuning,
 - ✓ de mate van inspraak en participatie van leerlingen en ouders en
 - ✓ de vooruitgang van inclusief werken in scholen en het Vlaamse onderwijslandschap.
- ✓ Zorg dat de onderwijsinspectie indicatoren opneemt rond
 - ✓ inspraak en ouderparticipatie,
 - ✓ kwaliteitsvolle basis- en verhoogde zorg en
 - ✓ universeel ontwerp in het onderwijs.
- ✓ Verduidelijk hoe de onderwijsinspectie maximale leerwinst zal beoordelen voor leerlingen uit het buitengewoon onderwijs of met een IAC-verslag in het gewoon onderwijs. Betrek NOOZO bij het vastleggen van deze indicatoren.
- ✓ Zorg dat de onderwijsinspectie externe handicapspecifieke expertise benut, wanneer het hen hier op bepaalde vlakken aan ontbreekt.

8.5 Welbevinden op school

De minister wil de **samenwerking tussen CLB's en welzijnsactoren** versterken. De CLB's moeten zo als brug dienen tussen Onderwijs en Welzijn. CLB's zullen meer aanwezig moeten zijn op scholen. NOOZO vindt dit een positieve zaak, maar waarschuwt dat hier ook voldoende middelen tegenover moeten staan. Ook moet het CLB voldoende handicapspecifieke kennis hebben. Verder zal er ook meer samengewerkt worden tussen de pedagogische begeleidingsdiensten, leersteuncentra en CLB's. Deze samenwerking zal versterkt worden over de grenzen van schoolbesturen, koepels en netten heen. Ook dit zou een positieve evolutie zijn. Dit zal onder meer ten voordele komen van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

De minister wil werk maken van **een versterkt beleid rond hoogbegaafdheid en snel lerenden**. Zo zullen leerlingen die meer uitdaging nodig hebben, die uitdaging moeten kunnen krijgen op school. NOOZO moedigt dit in principe aan, maar geeft hierrond alvast enkele aandachtspunten mee. Er moet ook voldoende aandacht gaan naar het welzijn van deze leerlingen en niet enkel naar hun prestaties. Zo zijn er risico's verbonden aan leerlingen uit de lagere school les te laten volgen in het middelbaar. Vaak zijn ze namelijk niet al even sociaal-emotioneel ontwikkeld als de leerlingen waarmee ze dan in de klas komen te zitten. Een tweede belangrijk punt dat er niet alleen aandacht moet gaan naar hoogbegaafde en snel lerende leerlingen op school, maar ook naar de andere kant van het spectrum.

Uit het rapport van de onderwijsinspectie blijkt dat leerlingen in het buitengewoon onderwijs zich minder goed voelen op school dan leerlingen uit het gewoon onderwijs. De minister verwijst hiernaar in de omgevingsanalyse van de beleidsnota. De onderwijsinspectie concludeert in hun rapport dat dit niet noodzakelijk betekent dat de scholen buitengewoon onderwijs minder aandacht hebben voor het bevorderen van het welbevinden van hun leerlingen.

De onderwijsinspectie ziet hier wel een vraag in naar bijzondere aandacht en inspanning van de schoolteams in het buitengewoon onderwijs. Alleen zo kan men **het mentaal welzijn** van deze leerlingen versterken. In de beleidsnota is er over de hele lijn weinig aandacht voor mentaal welbevinden, maar er wordt niet dieper ingegaan op de noden van leerlingen in het buitengewoon onderwijs. NOOZO wil dat de oorzaak van het slechtere mentaal welbevinden onder leerlingen in het buitengewoon onderwijs onderzocht wordt en ziet hier een extra argument in om sneller werk te maken van een inclusief onderwijssysteem.

Aanbevelingen

- ✓ Zet voldoende middelen tegenover de extra taken voor CLB's als de brug vormen tussen Onderwijs en Welzijn en een grotere aanwezigheid op scholen.
- ✓ Geef voldoende aandacht aan het welzijn van hoofdbegaafde en snel lerende leerlingen. Heb daarnaast ook voldoende aandacht voor de andere kant van het spectrum.
- ✓ Onderzoek de oorzaak van het slechtere mentaal welbevinden onder leerlingen in het buitengewoon onderwijs.

8.6 Verantwoordelijkheid bij ouders

In de beleidsnota stelt de minister **scholen** voor **als kansenmachines**. NOOZO moedigt dit natuurlijk aan, maar maakt zich zorgen over de maatregelen die voorgesteld worden om dit doel te bereiken. Zo legt de minister een grotere verantwoordelijkheid bij de ouders. Als het onderwijs een kansenmachine is en dus fungeert als een gelijkmaker, dan mag men niet van elke ouder dezelfde mogelijkheden verwachten.

De minister wijst op de verantwoordelijkheid van de ouders bij het bouwen aan een ideale leeromgeving. NOOZO maakt zich zorgen dat dit neerkomt op hoge verwachtingen naar ouders toe bij inclusietrajecten. Het kan niet de bedoeling zijn dat ouders (nog) meer dan nu zich gedwongen voelen de (volledige) regie van inclusietrajecten op zich te moeten nemen.

Niet alle ouders staan even sterk in hun schoenen om die afstemming of samenwerking op eigen initiatief te organiseren. Personen die deze rol niet willen of kunnen opnemen, krijgen dan minder kansen om het inclusietraject te doen slagen. We willen graag dat **alle kinderen dezelfde kansen** krijgen en dat kinderen die opgroeien in een maatschappelijk kwetsbare positie niet nog minder kansen krijgen.

Het schoolreglement wordt een schoolcontract. Daarin staat hoe ouders zullen bijdragen aan de ontwikkeling en het leerproces van hun kind. Wanneer ouders niet voldoende verantwoordelijkheid

opnemen, kunnen scholen dit discreet **melden aan het lokaal sociaal beleid via het CLB.**

NOOZO maakt zich hier sterk zorgen over. In de beleidsnota wordt niet gespecificeerd om welke soort situaties het gaat waarbij ouders hun verantwoordelijkheid niet opnemen. Dit laat veel ruimte voor interpretatie en schept onduidelijkheid. Het CLB zou een vertrouwensrol moeten hebben ten opzichte van leerlingen en hun ouders. Door deze rol op te nemen zal deze vertrouwensrol in het gedrang komen.

Daarnaast kan het op de hoogte brengen van het lokaal sociaal beleid ook overkomen als een soort van straf voor de ouders. Dit zal niet bijdragen aan het creëren van een veilige leeromgeving op school voor deze leerlingen. Zeker wanneer ouders merken dat hun schoolbonus of schooltoeslag voor hun schoolgaande kinderen afgenomen wordt na contact met het CLB.

NOOZO is ook geen voorstander om de schoolbonus of schooltoeslag rechtstreeks te laten toekomen bij de school. De beleidsnota beschrijft geen duidelijk criteria op welke wijze dit moet gebeuren en bouwt geen garanties in dat die middelen daadwerkelijk zullen besteed worden aan de specifieke noden van de betrokken leerlingen.

NOOZO vraagt zich daarnaast af of dit beleid ouders in een kwetsbare positie niet meer zal viseren dan andere ouders. Ouders van kinderen met specifieke leerbehoeften hebben het vaak al niet gemakkelijk, leven in stressvolle situaties, zijn overbevraagd of zijn zelf hulpbehoevend.

Het lokaal sociaal beleid kan ouders die hulp nodig hebben, ondersteuning bieden door in te zetten op brugfiguren. Het is onduidelijk wat de minister hier precies mee bedoelt. NOOZO moedigt wel aan om maatschappelijk werkers in te zetten die verbonden zijn aan de school. Dit zou los van signalen via het CLB moeten gebeuren.

Principieel de kant van de leerkrachten kiezen en ouders meer verantwoordelijkheid geven werkt polariserend. Het is enorm belangrijk dat ouders en het schoolpersoneel goed **samenwerken in het belang van het kind**. NOOZO maakt zich zorgen dat dit beleid ervoor zal zorgen dat het nog belangrijker wordt in welke omgeving een kind opgroeit.

Aanbevelingen

- ✓ Zorg ervoor dat ouders zich niet gedwongen voelen het voortouw te moeten nemen bij inclusietrajecten. Zorg dat het bouwen aan een ideale leeromgeving bij inclusietrajecten een gedeelde verantwoordelijkheid van school, ouders en andere betrokkenen blijft.
- ✓ Verduidelijk om welke situaties het gaat waarbij ouders hun verantwoordelijkheid niet nemen.
- ✓ Verplicht scholen en CLB's om enkel in overleg met gezinnen externe hulp in te schakelen, zodat de vertrouwensrol behouden blijft.
- ✓ Leg duidelijke criteria vast voor het intrekken van de schoolbonus en schooltoeslag en op welke manier de besteding ervan verantwoord moet worden.
- ✓ Zet maatschappelijk werkers in op school om te dienen als brugfiguren.

8.7 Ondersteuning van schoolteams

Om leerkrachten en scholen te ondersteunen wil de minister de **planlast** verminderen. NOOZO ziet hierin een risico wat betreft de opvolging van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften en de ondersteuning van inclusietrajecten. Via de planlastcalculator wil de minister scholen helpen om hun planlast in kaart te brengen. NOOZO vraagt zich af welke zaken onder planlast vallen en hoopt dat belangrijke zaken als handelingsplannen, het leerlingvolgsysteem e.d. hier geen deel van uitmaken.

De minister zal middelen inzetten om de **klasgrootte** werkbaar te houden voor elke leerkracht. Kleinere klassen zijn een aanpassing

die ook ten voordele komt van veel leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. NOOZO is dus blij dat dit hier middelen voor ingezet zullen worden.

Aanbevelingen

- ✓ Maak duidelijk dat onder meer de volgende zaken geen onderdeel van planlast maken:
 - ✓ de opvolging van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften,
 - ✓ de ondersteuning van inclusietrajecten,
 - ✓ handelingsplannen,
 - ✓ het leerlingvolgsysteem.

8.8 Sterk onderwijspersoneel

De minister wil inzetten op de professionalisering van het onderwijspersoneel. Dit wil ze onder andere bereiken door de lerarenopleidingen te versterken. Het valt NOOZO op dat er in de beleidsnota niet gesproken wordt over **het versterken van de lerarenopleiding rond inclusie en (handicap)diversiteit**. Zo zou er in de lerarenopleidingen aandacht moeten zijn voor brede basiszorg en universeel ontwerp in het onderwijs (UDL).

In hun advies^{xxiii} beveelt de Commissie Inclusief Onderwijs ook aan dat de lerarenopleidingen een belangrijke rol moeten spelen **in de evolutie naar een inclusief onderwijssysteem**. Gezien de uitdagingen die scholen hierrond tegenkomen, is het jammer dat de minister hier niet verder op wil inzetten.

NOOZO raadt aan om te onderzoeken of het nodig is om de lerarenopleidingen te verlengen, want vreest dat er anders niet genoeg aandacht naar inclusie kan gaan. Als deze evolutie niet mogelijk is, ziet NOOZO een tussenoplossing door leerkrachten en zorgprofessionals samen een klas te laten leiden. Zo is toch elke expertise vertegenwoordigd.

De onderwijsorganisatie en het personeelsstatuut zullen verder geactualiseerd worden deze beleidsperiode. NOOZO hoopt dat dit ook de nodige wijzigingen zal bevatten om stappen te zetten richting een inclusief onderwijssysteem. Daarnaast moet dit ook aanpassingen bevatten om binnen pioniersscholen^{xxix} personeel uit scholen voor gewoon onderwijs en scholen voor buitengewoon onderwijs als één korps en één school te laten functioneren.

Via **de master basisonderwijs** zal er nieuwe expertise in het basisonderwijs komen. NOOZO vraagt zich af welke nieuwe expertise dit met zich meebrengt en waarom voor deze optie gekozen wordt. Als de minister graag extra masters op school wil, zou ze dit bijvoorbeeld ook kunnen verwezenlijken door andere profielen aan te trekken.

Daarnaast stelt de minister in de beleidsnota dat scholen zich moeten omringen met onderwijsprofessionals. Om inclusief onderwijs te bereiken zal er ingezet moeten worden op de uitrol van **een multidisciplinair team** voor elke school. Dit betekent dus dat scholen niet alleen extra onderwijsprofessionals moeten aantrekken, maar ook andere profielen. NOOZO hoopt dat ook hier ruimte voor gemaakt zal worden.

Zo moet **paramedisch personeel** meer aanwezig zijn op school. Dit is nu al mogelijk in het buitengewoon onderwijs, maar zal in de toekomst behouden moeten blijven in het eengemaakt inclusief onderwijssysteem. Op deze manier zal het ook mogelijk worden dat therapie tijdens de schooluren plaatsvindt. De kwaliteit van het onderwijs moet omhoog, maar scholen moeten ook hun deuren openzetten voor paramedisch personeel. Dit gebeurt nu niet, met wachtlijsten bij logopedie, kinesitherapie ... tot gevolg. Door paramedici toe te laten op school zullen ze ook in staat zijn om leerlingen langer te observeren.

Aanbevelingen

- ✓ Versterk de lerarenopleidingen rond inclusie en (handicap)diversiteit. Zorg dat er aandacht komt voor brede basiszorg en universeel ontwerp in het onderwijs. Neem daarnaast ook de aanbevelingen uit het advies van de Commissie Inclusief Onderwijs rond de lerarenopleidingen over.
- ✓ Onderzoek of het nodig is om de lerarenopleidingen te verlengen als er anders niet voldoende aandacht naar inclusie kan gaan. Laat als tussenoplossing leerkrachten en zorgprofessionals samen een klas leiden.
- ✓ Neem bij de geplande actualisatie van de onderwijsorganisatie en het personeelsstatuut aanpassingen op die binnen pioniersscholen personeel laten fungeren als één korps en één school.
- ✓ Zorg dat elke school zich laat omringen door een multidisciplinair team. Zorg er daarbij voor dat paramedisch personeel meer aanwezig is op school en scholen hun deuren voor hen openzetten.

8.9 Rol van het Nederlands

In de beleidsnota Onderwijs en Vorming wordt een zware nadruk gelegd op het belang van het Nederlands. De minister wil gebruikmaken van de 'verbindende en emanciperende rol' van het Nederlands in het onderwijs. Het Nederlands moet de omgangstaal op school worden, zowel binnen als buiten de klas.

Gelijke onderwijskansen worden in de beleidsnota voornamelijk met kennis van het Nederlands in verband gebracht als verbindende en kansenbevorderende factor. NOOZO wil er op duiden dat scholen en leerkrachten ook op andere manieren gelijke onderwijskansen kan realiseren.

Er komen **nieuwe minimumdoelen** Nederlands in het basisonderwijs. Er wordt daarbij verwacht dat alle leerlingen deze behalen. NOOZO maakt zich zorgen over wat dit betekent voor

leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Ook vraagt ze zich af of er voldoende aandacht zal gaan naar handicapdiversiteit en specifieke onderwijsnoden. NOOZO hoopt dat de scholen zullen vertrekken vanuit universeel ontwerp.

Wanneer dit niet mogelijk is, blijft het belangrijk om **redelijke aanpassingen** altijd te waarborgen en dat het gebruik van hulpmiddelen, zoals voorleessoftware, geen afbreuk doet aan het behalen van de minimumdoelen. Anders zullen dezelfde doelen vaak niet haalbaar zijn voor leerlingen met dyslexie of autisme. NOOZO maakt zich zorgen dat er een toename van het aantal IAC-verslagen binnen het gewoon onderwijs zal zijn wanneer er niet vanuit universeel ontwerp in het onderwijs wordt vertrokken.

NOOZO hoopt dat de minimumdoelen Nederlands voldoende ambitieus zijn, maar altijd **de leerling centraal** stellen. In het buitengewoon onderwijs krijgen sommige leerlingen geen leesvaardigheden meer aangeleerd. NOOZO vindt het belangrijk dat steeds de basis aangeleerd wordt aan alle leerlingen. Leerlingen moeten de kans krijgen om zoveel mogelijk kennis te vergaren. Alles wat ze leren kan namelijk een meerwaarde in hun leven zijn.

Het valt ons op dat er in de beleidsnota zo goed als geen aandacht gaat naar **Vlaamse Gebarentaal** (VGT). In 2026-2027 zal een beleidsevaluatie rond 'Taalafdeling Nederlands – Vlaamse Gebarentaal in het basisonderwijs' uitgevoerd worden. Sinds dit schooljaar kunnen scholen een taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal oprichten. Volgend schooljaar zullen deze eerste taalafdelingen van start gaan in het kleuter- en lager onderwijs.

De verdere uitrol van deze taalafdelingen zal de komende jaren gemonitord moeten worden. Dit kan kaderen binnen de geplande beleidsevaluatie. Zo moet onderzocht worden of het aanbod groot genoeg is en of dit aanbod voldoende regionaal gespreid is. Als dit niet het geval is, moeten er mogelijkheden gezocht worden hoe dit wel bereikt kan worden.

Naast de monitoring van het aanbod van taalafdelingen Nederlands-VGT moet er ook **wetenschappelijk onderzoek** gevoerd worden naar de effecten van verschillende manieren waarop scholen dit onderwijs vormgeven. Ook dit kan deel uitmaken van de beleidsevaluatie. Het effect op de kwaliteit van dit tweetalige onderwijs moet onderzocht worden.

Daarnaast is het ook belangrijk om het effect te onderzoeken op de sociale inclusie van dove en slechthorende leerlingen op school. Uit de beleidsnota leiden we af dat er een gebrek aan langetermijnvisie is op het vlak van de taalafdelingen Nederlands-VGT. Het is bijvoorbeeld niet duidelijk of en welke stappen de minister zal zetten na de beleidsevaluatie.

Vandaag bestaan er nog **geen aangepaste eindtermen** voor het tweetalig onderwijs Nederlands-Vlaamse Gebarentaal. Momenteel zijn de eindtermen van de vakken Vlaamse Gebarentaal en Dovencultuur vanuit het buitengewoon onderwijs naar het gewoon onderwijs overgezet. NOOZO is het hier niet mee eens. Er moet onderzoek komen om nieuwe, correcte eindtermcriteria op te stellen. Dat staat al in het decreet, maar in de beleidsnota gaat de minister hier niet op in. De juiste personeelsleden moeten aangeworven worden. De criteria waaraan leerkrachten moeten voldoen, zijn namelijk discriminerend naar dove mensen toe.

Aanbevelingen

- ✓ Vertrek vanuit universeel ontwerp voor de nieuwe minimumdoelen Nederlands en zorg er zo voor dat er voldoende aandacht gaat naar handicapdiversiteit en specifieke onderwijsnoden.
- ✓ Zorg dat alle leerlingen de kans krijgen om zoveel mogelijk kennis te vergaren, maar dat daarbij de leerling altijd centraal gesteld wordt.
- ✓ Onderzoek of het aanbod aan taalafdelingen Nederlands-Vlaamse Gebarentaal groot genoeg is en voldoende regionaal

gespreid is. Zoek naar mogelijkheden om dit te bereiken, als dit nog niet het geval is.

- ✓ Onderzoek het effect van de verschillende manieren waarop scholen de taalafdeling Nederlands-Vlaamse Gebarentaal vormgeven op de kwaliteit van het onderwijs en op de sociale inclusie van dove en slechthorende leerlingen op school.
- ✓ Stippel een langetermijnvisie op vlak van de taalafdelingen Nederlands-Vlaamse Gebarentaal op basis van de gevoerde beleidsevaluatie. Betrek NOOZO hierbij.
- ✓ Voer onderzoek om nieuwe, correcte eindtermcriteria op te stellen voor de vakken Vlaamse Gebarentaal en Dovencultuur in het tweetalig onderwijs Nederlands-Vlaamse Gebarentaal.
- ✓ Pas de criteria waaraan leerkrachten in het tweetalig onderwijs Nederlands-Vlaamse Gebarentaal aan, zodat ze niet langer discriminerend zijn naar dove mensen toe.

8.10 Digitalisering

De minister wil ervoor zorgen dat dienstverlening automatisch en zelfs proactief verloopt. Ze streeft daarbij naar **een automatische rechtentoekenning**. NOOZO is voorzichtig positief hierover, maar waarschuwt dat dit niet mag betekenen dat er geen andere manieren meer zijn om zelf aanvragen te doen. In het kader van het advies over de Interfederale Strategie 2021-2030 voor personen met een handicap^{xxx} heeft het Platform van adviesraden voor personen met een handicap al eerder aanbevelingen geformuleerd rond automatische rechtentoekenning.

Verder wil de minister inzetten op de digitalisering om **administratieve processen te automatiseren en vereenvoudigen**. NOOZO maakt zich zorgen dat dit ervoor zal zorgen dat leerlingen en hun ouders minder gemakkelijk toegang zullen krijgen tot de nodige documenten. De inspraak en het

inzagerecht van leerlingen en ouders komt hiermee in het gedrang.

Het is goed dat de minister verder wil investeren in **ICT-infrastructuur** voor leerlingen, leerkrachten en schoolteams. Scholen zullen een beleid rond digitalisering moeten opzetten. De minister moet aandachtig zijn dat hierbij rekening gehouden wordt met mensen die niet even ver staan op vlak van digitale kennis en vaardigheden en in het bijzonder met personen met een handicap die hiermee moeilijkheden ervaren. Het is positief dat **het recht op (digitale) deconnectie** beschermd zal worden, wanneer digitalisering leidt tot een te hoge druk op leerkrachten, ouders en kinderen.

Aanbevelingen

- ✓ Zorg dat er steeds andere manieren mogelijk blijven om een aanvraag te doen naast automatische rechtentoekenning.
- ✓ Garandeer de toegang van leerlingen en hun ouders tot de nodige documenten, ook na de automatisering en vereenvoudiging van administratieve processen.
- ✓ Heb aandacht voor mensen die niet even ver staan op vlak van digitale kennis en vaardigheden en zorg dat scholen hier aandacht voor hebben in hun beleid rond digitalisering.

8.11 Verdere aandachtspunten

Scholen met een gelijkvormige open boekhouding zullen gekleurde middelen niet langer gekleurd krijgen. Dit betekent dat ze deze middelen niet langer zullen moeten aanwenden in het kader van het gelijkkansenbeleid van de school. NOOZO maakt zich zorgen dat scholen hierdoor minder zullen investeren in hun **gelijkkansenbeleid**. Bovendien zal deze ontkleuring gebeuren op basis van een technische voorwaarde. NOOZO is niet akkoord met het feit dat middelen die een inhoudelijke voorwaarde hebben op basis van een technische voorwaarde ontkleurd kunnen worden.

In 2025-2026 zal de matrix secundair onderwijs gescreend worden. Daarbij zal **de inzet van differentiatie-uren** geoptimaliseerd worden in de eerste graad. Scholen zullen meer vrijheid krijgen om deze in te vullen met algemene dan wel praktijk- of technische vakken. Deze differentiatie-uren worden vaak gebruikt om te remediëren. Daarom wil NOOZO er de aandacht op vestigen dat het secundair onderwijs de plicht heeft om te blijven remediëren. Maar dat kan ook op een andere manier dan tijdens de differentiatie-uren. De minister wil **investeren in de schoolinfrastructuur**. De beleidsnota verwijst expliciet naar investeringen in kwalitatieve, hedendaagse en groene schoolinfrastructuur, maar er wordt niet op dezelfde verwezen naar investeringen in de toegankelijkheid van de infrastructuur. NOOZO wil dat er primair geïnvesteerd wordt in **integraal toegankelijke schoolgebouwen** volgens de tijdlijn die de Commissie Inclusief Onderwijs vooropgesteld heeft in hun advies^{xxiii}. Integrale toegankelijkheid betekent dat er vanuit de principes van universeel ontwerp niet alleen aandacht moet gaan naar de fysieke toegankelijkheid van de gebouwen, maar bijvoorbeeld ook naar de akoestiek en de aanwezigheid van rustige en prikkelarme ruimtes.

De Vlaamse Onderwijsraad (VLOR) zal een deel van de SERV worden. Zo wil de minister zorgen voor een betere afstemming tussen onderwijsactoren en de sociale partners. NOOZO vreest dat dit kan zorgen voor een instrumentalisering van de VLOR vanuit een arbeidsmarktperspectief en de aansluiting van het onderwijs daarop. Het onderwijs moet in de eerste plaats een plek zijn waar kinderen en jongeren zich kunnen ontplooiën en kennis kunnen vergaren. Het opnemen van de VLOR in de SERV wijst op een puur economische kijk op onderwijs.

In het hoger onderwijs zal **het diversiteitsbeleid** versterkt worden. De minister zal vragen aan de hogescholen en universiteiten om **data over het studiesucces** van al hun studenten publiek te maken, opgesplitst naar diversiteitskenmerken. Het is onduidelijk wat er met deze cijfers

zal gebeuren. NOOZO hoopt dat er aan de hand van deze cijfers een ondersteunend beleid gevoerd zal worden in het leerplicht- en in het hoger onderwijs. Daarbij is het belangrijk dat het gevoerde beleid steeds in lijn ligt met het VN-Verdrag Handicap en het ten voordele komt van studenten uit minderheidsgroepen, waaronder studenten met een handicap.

Aanbevelingen

- ✓ Houd gekleurde middelen gekleurd of garandeer op een andere manier dat scholen minstens evenveel investeren in hun gelijkheidsbeleid.
- ✓ Zorg dat secundaire scholen blijven remediëren, ook na de optimalisatie van differentiatie-uren.
- ✓ Investeer in integraal toegankelijke schoolgebouwen. Vertrek daarbij vanuit de principes van universeel ontwerp.
- ✓ Waarborg de huidige werking van de Vlaamse Onderwijsraad en voorkom de instrumentalisering ervan.
- ✓ Voer een ondersteunend beleid in het leerplicht- en in het hoger onderwijs. Op basis van de data over het studiesucces van studenten aan hogescholen en universiteiten.

9. Media

De beleidsnota media erkent het **belang van digitale inclusie** en een sterke, **toegankelijke openbare omroep**. Dat is positief. We willen echter benadrukken dat dit nog niet volledig gerealiseerd is en er bijkomende inspanningen nodig zijn.

Tot op heden haalt de **VRT** haar streefcijfers van tewerkstelling en schermzichtbaarheid van personen met een handicap niet. Toch is meer representatie van mensen met een handicap op het scherm een belangrijke hefboom tot meer inclusie, sensibilisering en verbondenheid. Daarnaast blijft de openbare omroep verschillende programma's programmeren waar personen met een handicap op stereotiepe en niet-inclusieve wijze worden afgebeeld. Naast

kwantitatieve streefcijfers, wil NOOZO ook afspraken over hoe personen met een handicap worden afgebeeld: inclusief en deelnemend aan de samenleving. We moedigen specifiek aan om sporten voor personen met een handicap te programmeren en dit meer te belichten.

Om de VRT toegankelijk en inclusief te maken voor mensen met een handicap, is structureel **overleg met ervaringsdeskundigen** nodig. Niet om hen te informeren over het aanbod, maar om het aanbod en toegankelijkheidsvoorzieningen bij te sturen waar nodig. Daarnaast moet de openbare omroep personen met een handicap betrekken bij de creatie van programma's. Dit zal enorm bijdragen tot een diverser aanbod en interessante invalshoeken.

Wat betreft **digitale inclusie** willen we erop wijzen dat het lineaire aanbod niet mag uitdoven doordat er meer wordt ingezet op nieuwe mediaplatformen. Het lineaire aanbod is cruciaal om mensen met beperkte digitale vaardigheden te blijven bereiken.

Aanbevelingen

- ✓ Zet in op het behalen van de streefcijfers van tewerkstelling en schermzichtbaarheid.
- ✓ Beeld personen met een handicap inclusief en participatief af in alle programma's, in plaats van stereotypen te versterken.
- ✓ Overleg met ervaringsdeskundigen om het aanbod en de toegankelijkheidsvoorzieningen te verbeteren.
- ✓ Behoud het lineaire aanbod om iedere persoon te bereiken.

10. Wonen

Kwalitatieve en toegankelijke huisvesting is een mensenrecht. We moedigen de Vlaamse overheid aan om in te zetten op **toegankelijkheid en bruikbaarheid van verschillende woonvormen** om zo tegemoet te komen aan de noden van personen met een handicap. We benadrukken dat een bruikbare

woning niet alleen toegankelijk, maar ook bereikbaar en aangepast moet zijn om zelfstandig alledaagse taken uit te voeren.

Als de Vlaamse regering de aankoop van een eigen woonst wil aanmoedigen, moet ze meer **woningaanpassingen** subsidiëren. Momenteel komt het VAPH tussen voor enkele aanpassingen, maar dit is onvoldoende om de aankoop van een eigen woonst financieel aantrekkelijk te maken. We vinden het ook belangrijk dat gebruikers en ervaringsdeskundigen worden betrokken wanneer de aanpassingspremie wordt geëvalueerd.

Daarnaast moeten er **strengere toegankelijkheidsnormen** gelden bij nieuwbouw en grondige renovaties. Dit is het ideale moment om de nodige aanpassingen te voorzien zonder grote meerkosten. Momenteel zijn private woonprojecten zelden toegankelijk en bruikbaar voor mensen met een handicap. Nochtans draagt dit bij tot de duurzaamheid en leeftijdsbestendigheid van woningen. We raden dan ook aan dat grootschalige private woonprojecten in de toekomst ook onder de stedenbouwkundige verordening toegankelijkheid vallen.

Daarom vragen we om:

- toegankelijkheidsnormen vast te leggen voor het ontwerp en de realisatie van woningen met een onbekende eindgebruiker.
- bij de nieuwbouw of grondige renovatie van meergezinswoningen een minimumpercentage aangepaste of aanpasbare woningen vast te leggen.
- en bij nieuwbouwprojecten vereisten vast te leggen zodat bezoekbare woningen de norm worden in Vlaanderen.

Ten slotte is NOOZO niet tegen het **gebruik van leegstaande assistentiewoningen voor sociale woonverhuur**. We vinden het wel belangrijk dat de vraag naar assistentiewoningen wordt gemonitord, zodat hierdoor geen tekort wordt gecreëerd. We adviseren om mensen met een handicap of ouderen voorrang te geven op deze sociale assistentiewoningen. Pas daarna is het

gerechtvaardigd om deze te verhuren aan andere personen die op zoek zijn naar een sociale woonst.

Aanbevelingen

- ✓ Subsidieer meer woningaanpassingen en betrek ervaringsdeskundigen bij de evaluatie van de aanpassingspremie.
- ✓ Verscherp de toegankelijkheidsnormen van nieuwbouw en grondige renovaties.
- ✓ Geef personen met een handicap en ouderen voorrang op leegstaande assistentiewoningen voor sociaal verhuur.

11. Vrije tijd

11.1 Cultuur

Het is goed dat de minister wil inzetten op de **verbinding van cultuur met welzijn, onderwijs en gelijke kansen**. Om de culturele kansenongelijkheid weg te werken, maakt de minister duidelijk dat ze hiervoor de welzijns- en onderwijssectoren nodig heeft. NOOZO is het hiermee eens, maar raadt aan om op te letten dat dit de afhankelijkheid van voorzieningen niet vergroot. Personen met een handicap moeten ook op vlak van vrije tijd en cultuur zelf de regie in handen hebben.

Om de participatie aan vrijetijdsinitiatieven te vergroten wil de minister bestaande oplossingen integreren in één bovenlokale, digitale toegangspoort: **UiTPAS**. NOOZO hoopt dat het digitale karakter van deze toegangspoort niet leidt tot extra drempels. De minister zal hierop moeten toezien. Daarnaast moet de minister ook aandachtig zijn dat het bovenlokale karakter van deze toegangspoort de drempels tot vrijetijdsbeleving niet verhoogt.

Momenteel kan iemand die gebruik maakt van het **kansentarief** dit enkel doen in de eigen regio. Die regio's zijn momenteel soms maar één gemeente groot. Wie gebruik maakt van het

kansentarief, moet ook recht hebben op betaalbare vrijetijdsbeleving in heel Vlaanderen. Daarom wil NOOZO dat het kansentarief bij de UiTPAS zal gelden in elke regio.

De ministers van Cultuur en Jeugd zullen samenwerken aan een **langetermijnvisie op cultuur- en jeugdinfrastructuur**. Deze nota zal een strategisch kader bieden voor de ondersteuning van projecten, investeringen en acties, onder meer op vlak van inclusie. NOOZO wil dat integrale toegankelijkheid een basisvoorwaarde wordt voor deze infrastructuur. In juli van vorig jaar hield NOOZO samen met de Vlaamse Ouderenraad een pleidooi voor de toegankelijkheid van openbare gebouwen. De gevraagde update aan de stedenbouwkundige verordening geldt natuurlijk ook voor cultuur- en jeugdinfrastructuur.

De minister zal het recent vernieuwde **decreet sociaal-cultureel werk** verder bijsturen. Momenteel moeten organisaties in deze sector elk van de drie maatschappelijke rollen opnemen:

- de verbindende rol
- de kritische rol en
- de laboratoriumrol.

Deze decretale verplichting zal verdwijnen. Dit zou de planlast voor organisaties en de overheid verminderen. NOOZO wil dat de minister er aandachtig voor blijft dat de verbindende rol van het sociaal-cultureel volwassenenwerk even goed vertegenwoordigd blijft. Om tot een inclusieve samenleving te komen is het cruciaal dat het sociaal-cultureel werk verder blijft inzetten op verbinding.

NOOZO is tevreden dat enkel organisaties die via sociaal-cultureel volwassenenwerk bijdragen aan een inclusieve samenleving **subsidies** kunnen krijgen. De Vlaamse regering moet deze maatregel uitbreiden zodat alle organisaties enkel subsidies kunnen ontvangen als ze in lijn liggen met het VN-Verdrag Handicap.

Organisaties zouden steeds voldoende middelen moeten hebben om de nodige redelijke aanpassingen of aanpassingen vanuit universeel ontwerp door te voeren. Enkel op die manier kunnen ze effectief inclusief zijn. NOOZO wil dat de Vlaamse regering **subsidies voor inclusieve aanpassingen** garandeert voor vrijetijdsinitiatieven.

Als minister van Cultuur en Welzijn, wil de minister aan de slag met de aanbevelingen uit het onderzoek naar de impact van het **decreet Vlaamse Gebarentaal**. Zo wil ze binnen haar eigen bevoegdheden de positie van Vlaamse Gebarentaal versterken in Vlaanderen. NOOZO vindt het belangrijk dat de voltallige Vlaamse regering hiermee aan de slag gaat.

Afgelopen legislatuur werd het **Participatiedecreet**^{xxxix} opgeheven. Het middenveld was hier geen voorstander van. De opheffing heeft ervoor gezorgd dat verschillende ondersteuningslijnen rond leesbevordering nu een oplossing nodig hebben, omdat de subsidies verdwenen zijn. De minister kondigt in haar beleidsnota aan dat ze voor deze oplossing zal zorgen. NOOZO staat hier positief tegenover en roept op om hier snel werk van te maken.

Er moet namelijk dringend een oplossing gevonden worden voor voorzieningen voor mensen met een leesbeperking en voor mensen in ziekenhuizen en andere welzijnsinstellingen. Wanneer de oplossing hiervoor rechtstreeks of onrechtstreeks raakt aan de rechten van personen met een handicap, wil NOOZO hierbij betrokken worden.

Aanbevelingen

- ✓ Let op dat personen met een handicap ook op vlak van vrije tijd steeds de zelfregie in handen blijven houden.
- ✓ Breng in kaart of het digitale en bovenlokale karakter van de UiTPAS voor extra drempels zorgt en voor op basis hiervan remediërend beleid.
- ✓ Zorg voor een uitbreiding van kansentarium bij de UiTPAS, zodat dit geldt in elke regio.

- ✓ Maak integrale toegankelijkheid een basisvoorwaarde voor cultuur- en jeugdinfrastructuur.
- ✓ Blijf in kaart brengen hoeveel organisaties in de sector sociaal-cultureel werk de verschillende maatschappelijke rollen opnemen. Voer remediërend beleid als het aantal organisaties dat de verbindende rol opneemt, significant daalt.
- ✓ Geef enkel subsidies aan organisaties die in lijn liggen met het VN-Verdrag Handicap.
- ✓ Garandeer subsidies voor de nodige redelijke aanpassingen of aanpassingen vanuit universeel ontwerp voor vrijetijdsinitiatieven.
- ✓ Ga met de voltallige Vlaamse regering aan de slag met de aanbevelingen uit het onderzoek naar de impact van het decreet Vlaamse Gebarentaal. Versterk elk binnen de eigen bevoegdheden de positie van Vlaamse Gebarentaal in Vlaanderen.
- ✓ Voorzie snel oplossingen voor de verschillende ondersteuningslijnen rond leesbevordering, waarvan de subsidies verdwenen zijn. Betrek NOOZO hierbij als de oplossing hiervoor rechtstreeks of onrechtstreeks raakt aan de rechten van personen met een handicap.

11.2 Jeugd

Beleidsparticipatie van jeugd

In de beleidsnota benadrukt de minister het belang van **beleidsparticipatie van kinderen en jongeren**. NOOZO hoopt dat de minister ook bijzondere aandacht heeft voor kinderen en jongeren uit kansengroepen, waaronder kinderen en jongeren met een handicap.

Via adviesorganen als de **Vlaamse Jeugdraad** zouden kinderen en jongeren invloed moeten hebben op het beleid. NOOZO wil dat

de minister erop toekijkt dat ook in deze organen kinderen en jongeren met een handicap en hun representatieve organisaties vertegenwoordigd zijn. Met representatieve organisaties bedoelen we de organisaties zoals bedoeld in de algemene commentaar nr. 7 bij het VN-Verdrag Handicap^{xxxii}.

NOOZO merkt dat het voor veel kinderen en jongeren met een handicap niet evident is om op te komen voor hun eigen belangen. Om hen te mobiliseren is er specifieke ondersteuning nodig. NOOZO wil dat De Ambrassade als ondersteuner van de Vlaamse Jeugdraad hier een rol in speelt. De Ambrassade moet zorgen voor **ondersteuning voor kinderen en jongeren met een handicap om hun stem te laten horen**.

Voor jongeren in een maatschappelijk kwetsbare positie wil de minister meer investeren in **kwaliteitsvolle informatie voor jeugd**. Dit zal ze onder andere doen door 'WAT WAT' te ondersteunen en het bereik ervan te vergroten. NOOZO verwacht dat deze informatie steeds in toegankelijke formats verspreid wordt en vraagt aan de minister om ook in te zetten op kwaliteitsvolle informatie in eenvoudige taal.

De overheid moet de boodschap geven dat de toekomst open ligt voor alle kinderen en jongeren en hierbij specifieke aandacht hebben voor kinderen en jongeren met een handicap. Ook deze jongeren hebben namelijk nood aan **toekomstperspectieven, gepaste voorbeelden, rolmodellen** enzovoort. Als kinderen en jongeren geen personen 'zoals hen' zien in verschillende jobs, verschillende hobby's en verschillende posities, dan zullen die kinderen en jongeren opgroeien met het idee dat het niet voor hen mogelijk is. Op die manier wordt een te klein wereldbeeld gecreëerd.

Aanbevelingen

- ✓ Geef bijzondere aandacht aan de beleidsparticipatie van kinderen en jongeren met een handicap. Geef De

Ambrassade de taak om kinderen en jongeren met een handicap te ondersteunen om hun stem te laten horen.

- ✓ Monitor of in de Vlaamse Jeugdraad en gelijkaardige organen kinderen en jongeren met een handicap en hun representatieve organisaties vertegenwoordigd zijn. Onderzoek of quota een oplossing kunnen bieden, als de vertegenwoordiging onvoldoende is.
- ✓ Zet in op kwaliteitsvolle informatie voor jeugd in eenvoudige taal.
- ✓ Bied alle kinderen en jongeren en in het bijzonder kinderen en jongeren met een handicap voldoende toekomstperspectieven, gepaste voorbeelden en rolmodellen.

Jeugdwerk

Sinds de invoering van het nieuwe Jeugddecree zullen **jeugdverenigingen met bijzondere doelgroepen en een bovenlokale werking** voor het eerst een erkenning kunnen aanvragen. Onder bijzondere doelgroepen vallen ook kinderen en jongeren met een handicap. Door deze erkenning zullen ze recht hebben op werkingssubsidies.

NOOZO erkent het belang in het huidige jeugdwerklandschap van verenigingen die (aparte) activiteiten voor kinderen en jongeren met een handicap organiseren. Tegelijkertijd willen we dat de minister ook inzet op **inclusief jeugdwerk** en garandeert dat dit aanbod voldoende groot is. Kinderen en jongeren met een handicap horen namelijk vrije keuze te hebben over hun vrije tijd. Subsidies moeten ingezet worden voor inclusieve jeugdwerkorganisaties en jeugdwerkorganisaties die de shift maken naar een meer inclusieve werking.

Ten laatste 1 januari 2026 zullen de nieuw erkende verenigingen een beleidsnota kunnen indienen om naast hun werkingssubsidie een extra variabele subsidie aan te vragen. Troef zal hierbij verenigingen ondersteunen. Daarbij vindt NOOZO het belangrijk

dat er ruimte gemaakt wordt voor de **inbreng van ervaringsdeskundigheid** van personen met een handicap. NOOZO vraagt zich af wie jeugdverenigingen die inclusiever en toegankelijker willen worden, zal ondersteunen. Mogelijk is hier ook een rol weggelegd voor Troef.

De minister zal het nieuwe Jeugddecreet ook **evalueren**. Daarbij wil ze aandacht hebben voor de verschillende doelgroepen die het jeugdwerk bereikt. NOOZO wil betrokken worden bij deze evaluatie, als deze (on)rechtstreeks raakt aan de rechten van personen met een handicap.

Aanbevelingen

- ✓ Geef enkel subsidies aan inclusieve jeugdwerkorganisaties en jeugdwerkorganisaties die de shift maken naar een meer inclusieve werking.
- ✓ Zet ervaringsdeskundigen met een handicap in om verenigingen te ondersteunen bij het toegankelijker en inclusiever maken van hun aanbod.
- ✓ Betrek NOOZO bij de evaluatie van het nieuwe jeugddecreet, als deze (on)rechtstreeks raakt aan de rechten van personen met een handicap.

11.3 Sport

De minister wil sterk inzetten op **sportstimulering**. Zo wil de minister meer ruimte maken in de programmatie van de eigen sportcentra voor G-sport. NOOZO is blij dat hier ruimte voor gemaakt zal worden.

De minister wil meer **sportbegeleiders** opleiden. Binnen de opleidingsstructuur wil de minister zorgen dat sportbegeleiders uit diverse contexten, waaronder G-sport, op maat worden opgeleid. NOOZO vraagt om een basis 'begeleiding van G-sport' op te nemen in de algemene competenties van sportbegeleider. Zo kan ook de sportwereld bijdragen aan een inclusieve samenleving.

Op vlak van **sportinfrastructuur** wil de minister de groepsaankopen die de vorige regeerperiode zijn opgestart evalueren. Een van de centrale thema's hierbij is toegankelijkheid. NOOZO staat hier positief tegenover en hoopt dat hier voldoende de nadruk op gelegd zal worden. De minister zal beheerders van sportaccommodaties 'aansporen' om in te stappen in een traject naar het Label Toegankelijke Sportinfrastructuur. NOOZO wil dat het ambitieniveau hiervan bijgestuurd wordt en de minister meer actie onderneemt dan enkel aansporen. We vragen dat de minister onderzoekt waarom beheerders momenteel niet in dit traject instappen en op basis daarvan remediërend beleid voert.

Op eigen sportactiviteiten en gesubsidieerde sportevenementen zullen de principes van **toegankelijkheid en universeel ontwerp** toegepast worden. Daarrond zal samengewerkt worden met Inter. NOOZO wil dat representatieve organisaties van personen met een handicap hier ook bij betrokken worden.

Ook **kleinschalige sportinitiatieven met een inclusief karakter** moeten subsidies kunnen krijgen om hun werking te blijven garanderen. Het is de taak van de lokale besturen om deze subsidies te verlenen. NOOZO wil dat de Vlaamse regering erop toeziet dat de lokale besturen hier voldoende middelen voor vrijmaken. Indien dit niet het geval is, kan een decreetswijziging nodig zijn.

Aanbevelingen

- ✓ Neem een basis 'begeleiding van G-sport' op in de algemene competenties van sportbegeleider.
- ✓ Leg voldoende de nadruk op toegankelijkheid bij de evaluatie van de groepsaankopen sportinfrastructuur.
- ✓ Onderzoek waarom beheerders van sportaccommodaties niet in een traject naar het Label Toegankelijke Sportinfrastructuur stappen en voer op basis hiervan remediërend beleid.

- ✓ Betrek representatieve organisaties van personen met een handicap om eigen sportactiviteiten en gesubsidieerde sportevenementen toegankelijker te maken.
- ✓ Monitor of de lokale besturen voldoende subsidies geven aan kleinschalige sportinitiatieven met een inclusief karakter en voer remediërend beleid als dit niet voldoende is.

11.4 Toerisme

De minister wil het **recht op vakantie** voor elke Vlaming waarmaken. NOOZO wil daarbij benadrukken dat inzetten op de toegankelijkheid van het vakantieaanbod een belangrijke doelstelling hierbij moet zijn. Zo zullen er grote stappen gezet worden om het recht op vakantie voor personen met een handicap waar te maken.

Met aandacht voor een inclusieve benadering wil de minister de **Rap op Stap-methodiek^{xxxiii}** professionaliseren. Daarbij vindt ze dat niet elk Rap op Stap-kantoor over de volledige expertise van alle doelgroepen hoeft te beschikken. NOOZO wil ervoor waarschuwen dat iedereen steeds vlot bij een kantoor terecht moet kunnen en dat de afwezigheid van specifieke expertise er niet voor mag zorgen dat de drempels verhoogd worden.

Daarbij is het ook belangrijk dat er niet naar elkaar doorverwezen wordt, maar dat personen met een handicap steeds terecht kunnen bij elk kantoor. Die kantoren kunnen indien nodig dan expertise verzamelen bij een ander kantoor. Een andere mogelijkheid is dat de doelgroep van het kantoor steeds heel duidelijk aangegeven wordt, zodat er geen foute verwachtingen kunnen ontstaan.

Aanbevelingen

- ✓ Maak van toegankelijkheid een belangrijke doelstelling om het recht op vakantie voor elke Vlaming waar te maken.

- ✓ Zorg dat iedereen steeds vlot bij een Rap op Stap-kantoor terecht kan. Onderzoek of het ontbreken van specifieke expertise bij bepaalde kantoren zorgt voor verhoogde drempels en voer op basis hiervan remediërend beleid.

Eindnoten

- ⁱ We hanteren dezelfde definitie van personen met een handicap als in het VN-Verdrag Handicap. Personen met een handicap omvat personen met langdurige fysieke, mentale, verstandelijke of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, daadwerkelijk en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving.
- ⁱⁱ Vlaamse Overheid (2021). Besluit van de Vlaamse Regering houdende de erkenningsvoorwaarden, de erkenningsprocedure en het toezicht op de Vlaamse advies- en beleidsparticipatieraad van personen met een handicap. Geraadpleegd op 21 januari 2025 van https://etaamb.openjustice.be/nl/besluit-van-de-vlaamse-regering-van-17-december-2021_n2022040276.html
- ⁱⁱⁱ Verenigde Naties (2006). Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, artikel 4
- ^{iv} Verenigde Naties (2024). Concluding observations on the combined second and third periodic reports of Belgium
- ^v Vlaamse Regering (2024). Regeerakkoord 2024-2029, p. 71
- ^{vi} Regels om ervoor te zorgen dat openbare gebouwen en ruimtes toegankelijk zijn voor iedereen.
- ^{vii} Fomenko, L., De Schrijver, L., & Keygnaert, I. (2023). Personen met een beperking en seksueel geweld Eindrapport, UGent. Geraadpleegd op 18 januari 2024 via: https://biblio.ugent.be/publication/01HDH1NGBEB6PP204JTV4AJ9_G
- ^{viii} Mensen aanmoedigen om minder de auto te gebruiken en vaker te kiezen voor de fiets, het openbaar vervoer of wandelen.
- ^{ix} Aangepast vervoer voor mensen die niet makkelijk met het gewone openbaar vervoer kunnen reizen.
- ^x Met een mobiliteitsindicatiestelling wordt bepaald of iemand extra vervoerhulp nodig heeft, en recht heeft op aangepast vervoer.
- ^{xi} Steunpunt Werk (2024). Trendsrapport. Kwetsbare groepen op de Vlaamse arbeidsmarkt, Departement Werk en Sociale Economie. https://www.steunpuntwerk.be/files/werk.rapport_2024_04.pdf
- ^{xii} EAK STATBEL, bewerking Steunpunt Werk. Werkzaamheidsgraad. Geraadpleegd op 2 december 2024 van <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/arbeid/werkzaamheidsgraad>.
- ^{xiii} EUROSTAT. Disability employment gap by level of activity limitation and sex (source EU-SILC). Geraadpleegd op 13 december 2024 van

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/hlth_dlm200/default/table?lang=en&category=eq.eq_labour_earn.eq_emp.

^{xiv} Stichting Innovatie & Arbeid (2021). Rapport. Arbeidshandicap en werkbaar werk bij werknemers. Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV). https://www.serv.be/sites/default/files/documenten/STIA_20210224_Arbeidshandicap_WKN_RAP.pdf

^{xv} Met een indiceringsproces wordt bepaald welke ondersteuning iemand nodig heeft om te werken in een gewone job.

^{xvi} LIPPENS, L., VERMEIREN, S., BAERT, S. (2023). The state of hiring discrimination: A meta-analysis of (almost) all recent correspondence experiments. EUROPEAN ECONOMIC REVIEW, Elsevier, 151. Geraadpleegd van <https://doi.org/10.1016/j.euroecorev.2022.104315>.

^{xvii} E. DEROUS en L. LIPPENS (UGENT @WORK). (2023). Discriminatie. (hoofdstuk 4). In conflict gaan met je baas... Borgerhoff & Lamberigts, Gent, eerste druk, januari 2023, p. 48-63

^{xviii} BAERT, S.(2016). Wage subsidies and hiring chances for the disabled: some causal evidence. EUROPEAN JOURNAL OF HEALTH ECONOMICS, 17(1), (2016), p. 71-86. Geraadpleegd van doi:10.1007/s10198-014-0656-7.

^{xix} VLAAMS PARLEMENT, Voorstel van resolutie 360 (2019-2020) nr.4 aangenomen door de plenaire vergadering van 10 juni 2020 (2019-2020), van Katrien Partyka, Nadia Sminate en Sihame El Kaouakibi. Geraadpleegd van: <https://www.vlaamsparlement.be/en/parlementaire-documenten/parlementaireinitiatieven/1399123>.

^{xx} Onder meer in de [antidiscriminatiewet van 10 mei 2007](#) (art. 10, §1) en de [antiracismewet van 30 juli 1981](#) (art. 10, §1) wordt over positieve actie gesteld dat "een direct of indirect onderscheid op grond van een of meer beschermde criteria nooit aanleiding kan geven tot de vaststelling van enige vorm van discriminatie wanneer het onderscheid een maatregel van positieve actie inhoudt." Daarnaast stelt de federale wetgeving wel voorwaarden aan maatregelen voor positieve actie. Die heeft de wetgever afgeleid uit de Europese rechtspraak van het Europees Hof van Justitie.

Artikel 10, §2 stelt dat "een maatregel van positieve actie kan slechts worden uitgevoerd mits naleving van de volgende **voorwaarden**:

- er moet een kennelijke ongelijkheid zijn;
- het verdwijnen van die ongelijkheid moet aangeduid zijn als een te bevorderen doelstelling;
- de maatregel van positieve actie moet van tijdelijke aard zijn en moet verdwijnen zodra de beoogde doelstelling is bereikt;
- de maatregel van positieve actie mag andermans rechten niet onnodig beperken."

^{xxi} M. WOUTERS, D. VAN HERREWEGHE en N. HAVERMANS (2022). Van straf naar kans: doorstroomtrajecten binnen de sociale economie. OVER.WERK, 1/2022, Steunpunt Werk, 122 – 128.
https://www.steunpuntwerk.be/files/publications/OW/OW_2022_1/OverWerk_2022_1_12.pdf

^{xxii} Mensen met een handicap zo veel mogelijk in de gewone samenleving laten leven in plaats van in grote voorzieningen. Zo krijgen ze meer vrijheid en kunnen ze meer beslissingen zelf maken zonder afhankelijk te zijn van de voorziening, het ondersteunend personeel...

^{xxiii} Commissie Inclusief Onderwijs (2024). Evolutie naar scholen voor iedereen.

^{xxiv} Verenigde Naties (2006). Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap, artikel 24.

^{xxv} Volgens het standstillprincipe mag de overheid niet handelen op een manier die afbreuk doet aan de verplichtingen op lange termijn in het VN-Verdrag Handicap.

^{xxvi} Kleine veranderingen op school of op het werk, die ervoor zorgen dat mensen met een handicap kunnen meedoen, zoals flexibele werkuren of voorleessoftware.

^{xxvii} Zie artikel via <https://oudersvoorinclusie.be/wp-content/uploads/2024/11/Rapport-geen-school-voor-mijn-kind.pdf>

^{xxviii} Kinderen leren door samen met volwassenen en leeftijdsgenoten activiteiten te ondernemen. Wanneer een leerkracht het kind helpt, begeleidt en stuurt bij activiteiten die het nog net niet zelfstandig kan (zone van naaste ontwikkeling), ontstaan leermomenten waarmee kinderen steeds weer boven zichzelf uitstijgen.

^{xxix} Pioniersscholen worden hier bedoeld volgens de definitie in het advies van de onafhankelijke Commissie Inclusief Onderwijs. Dit verschilt van de definitie gebruikt in de beleidsnota.

^{xxx} Platform van adviesraden voor personen met een handicap (2023). Advies nr. 2023/03 van het Platform van adviesraden voor personen met een handicap over de Interfederale Strategie 2021-2030 voor personen met een handicap.

^{xxxi} Het participatiedecreet had als doel de participatie in het cultuur- jeugd en sportbeleid te ondersteunen, verrijken en versterken. Het decreet wilde een hefboom zijn voor meer gemeenschapsvorming. Het wilde ook een stevige partner zijn voor kansengroepen.

^{xxxii} Algemene commentaar Nr. 7 bij Artikels 4.3 en 33.3 van het VN-Verdrag Handicap – Participatie van personen met een handicap, inclusief kinderen met een handicap, in de implementatie en monitoring van het Verdrag

^{xxxiii} Een dienst die mensen met een laag inkomen helpt om uitstappen en vakanties betaalbaar en toegankelijk te maken.